श्री साईबाबा संस्थान, शिर्डी.

जगा लावावे सत्पथी । हेचि साईलीलेची कृती ॥

श्री

साईलीला

श्रीसाईबाबा संस्थान,
शिरडीचे अधिकृत मासिक

: संपादक :

श्री.क.हि.काकरे

रिसिव्हर श्रीसाईबाबा संस्थान, शिर्डी

: कार्यकारी संपादक :

डॉ.श्री.दि.परचुरे
एम. ए. पी. एच. डी.
(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री.सदानंद चेंदवणकर
(मराठी आवृत्ती)

श्रीसाई वाक्सुधा

६० वे) किंमत एक रुपया (अंक २ रा

मे १९८१

: कार्यालय :

ईनिकेतन ", प्लॉट नं. ८०४-बी, डॉ. आंबेडकर पथ, दादर, मुंबई-४०० ०१४.

दूरध्वनी : ४४३३६१

वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख.सह) किरकोळ अंक १ रु. फक्त.

जगा लावावे सत्पथीं । हेचि साईलीलेची कृती ॥

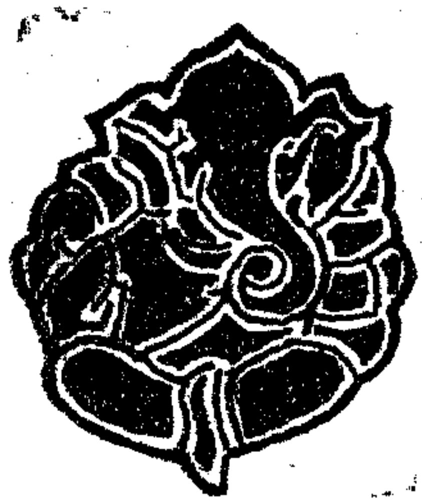

श्रीसाई वाक्सुधा

जैसी जयाची भजनस्थिती ।
तयासी तैसी नित्य प्रचीति ।
संदेह कांही न धरावा चित्तीं ।
मरणातीत श्रीसाई ॥ १०८ ॥

साई भरला स्थिरचरीं ।
साई सर्वांच्या आंतबाहेरी ।
साई तुम्हां–आम्हां भीतरीं ।
निरंतरीं नांदतसे ॥ १०९ ॥

साई समर्थ दीनदयाळ ।
भावार्थी भक्तप्रणतपाळ ।
परमप्रेमाचे ते सुकाळ ।
अति स्नेहाळ सकळि कां ॥ ११० ॥

जरी चर्मचक्षूंसी न दिसती ।
तरी ते हों सर्वत्र असती ।
स्वयें जरी सूक्ष्मत्वीं लपती ।
तरीही लाविती वेड आम्हां ॥ १११ ॥

त्यांचे निधन केवळ ढोंग ।
आम्हां फसविण्या आणिलें सोंग ।
नटनाटकी ते अव्यंग ।
भंगोनि अभंग जाहले ॥ ११२ ॥

—श्रीसाईसच्चरित—अध्याय ४४ वा

अनुक्रमणिका मे १९८१

१) संपादकीय —श्रीसाईबाबांच्या भक्ताचे कार्य
२) श्रीसमर्थ रामदासस्वामींचे जीवन व कार्य — श्री. महादेव भिडे
३) श्री. दामोदर मराठे — श्रीसाईनंद
४) शिरडीचे संतमुकुटमणी व शेगावचे संत शिरोमणी — डॉ. अ. का. पाठक
५) श्रीबाबांना आवश्या भक्ताची ओढ — सौ. सरोजिनी मुळ्ये
६) संतांची एकात्मता आणि साईबाबा — डॉ. रा. सी. कापडी
७) श्रीसाईबाबा अवतारी महान संत — श्री. बाळकृष्ण देसाई
८) मनात आणले नि गाडीची सोय बाबांनी केली — श्री. जयवंत सबनीस
९) बाबांची उदी आणि डॉक्टरांचे बोट — सौ. शैलजा कोटलवार
१०) पूर्णश्रद्धा आणि धीर हेच मूर्त उमा महेश्वर — सौ. शांताबाई सरोदे
११) श्रीसाईबाबा मी आणि कुंकू — सौ. सुशिला शिंदे
१२) जसा मनी जैसा भाव... — श्रीमती विजया भुलेस्कर
१३) तुमचे साईबाबांबद्दलचे सामान्य ज्ञान — श्री. माधव गोरे
१४) श्रीसाईनाथांनी शिरापुरी खाऊ घातली — श्री. नारायण पातोंड
१५) श्रीसाईगीत तुषार — श्री. सुहास देसाई
१६) शिरडीतील श्रीरामनवमी उत्सव — कु. रेखा दिवे
१७) श्रीसाईची भूपाळी — श्री. सदानंद रामशरणे
१८) गोदाकाठी शिरडी ग्रामी — श्री. वसंत प्रधान
१९) तूच केशव तूच माधव — श्री. प्रकाश परब
२०) श्रीसाई स्वप्नातील साक्षात्कार — श्री. जयसिंग वागरे
२१) साईनाथा — श्री. रघुनाथ जुन्नरकर
२२) श्रीसाई चरणी अर्पण — सौ. उमा जंगम
२३) असाही एक अनुभव — सौ. उषाताई अधिकारी
२४) नाममहिमा — श्रीमती रुक्मिणी वेंद्रे
२५) तुजविण मजला नाहित कुणी — सौ. कुमुद टिळक
२६) ग्रंथपरीक्षण श्रीसाईगीत दरबार — साईनंद
२७) श्रीसाईगीत सुधा — साईनंद
२८) शिरडी वृत्त—माहे मार्च ८१

श्रीसाईबाबांच्या भक्तांचे कार्य

मानवेतर प्राणी आणि मा यातला भेद अस्पष्टपणे दिसू ला त्यापासून मानवामधे बुद्धी आ भावना यांचे द्वंद्व चालू आ बुद्धीला महत्व किती द्यावे आ भावनेला महत्व किती द्यावे या बुद्धीवादी लोक आणि मानवतावा लोक यामध्ये खडाजंगी होत आ आहे. पण एक गोष्ट मात्र माणसाच्या जीवनात बुद्धी प्राबल्याबरोबरच भावनेचे राज्य असायला हवे, याबद्दल कुणाचेही दुमत नाही. प प्रश्न येतो एवढाच की कुणाचे पारडे जड ठेवायचे ?

मनुष्याच्या विचारांची घडण बहुशः परिस्थिती बनवित असते. बुद्धीच्या जोरावर मनुष्य निरनिराळी कामे करू लागला त्यावेळी बुद्धीवादाचा मार्ग तो चा लागला होता. मानवाची प्रगती अशी अव्याहत चालली असती तर तो संपूर्णप बुद्धीवादी बनला असता पण केवळ विषमतेमुळे तो पुष्कळदा बुद्धी असूनही मा पडू लागला. समाजाच्या विचित्र घडणीमुळे त्याला अपयश येऊ लागले. तो पराभू होऊ लागला. आपल्याजवळ बुद्धी असूनही आपल्याला सुख नाही, संपत्ती नाही असे ज्यावेळी त्याला दिसून आले त्यावेळी त्याचा बुद्धीवरचा विश्वास उडू लागला अत्यंत 'ढ' मनुष्य लाखो रुपये कमवीत असलेला पाहून तो चकीत होऊ लागला

या गूढतेचे कारण काय ? आपल्या पराभवाचे मूळ कोणते, हे आपल्याला कुणी सांगू शकेल का, या दृष्टीने तो सगळीकडे पाहू लागला. भावनेने आपल्या प्रभावाला इथूनच सुरुवात केली.

निराशेने गांजलेल्या, संकटाने त्रस्त झालेल्या अशा वर्गाला जागृत ठेवण्याचे कार्य संतांनी केले. या कार्यामुळे समाजाची प्रगति झाली की अधोगति झाली, हे आपण इथे पहाणे इष्ट नाही. एवढी गोष्ट खरी की, खायला अन्न नसलेल्या माणसाला 'तू निराश होऊ नकोस ! तुझ्या संचितानुसार हे सारे होत आहे. दुसऱ्यावर चिडू नकोस' वगैरे सद्‌गुणांची वृद्धी करणाऱ्या उपदेशाचे अमृत संतांनी पाजले.

समाजाची घडण विस्कळित झाली असताना विस्कळितपणाचे कारण शोधून नवा मार्ग दाखविण्याचे कार्य ज्ञानेश्वरांनी केले, तुकारामांनी केले, समाजाचे सत्त्व राखले आणि समाज जागृत राहिला.

समाज सुशिक्षित असता तर त्याला ' समाजाच्या धारणेसाठी तू अहंकार टाक उच्चनीचता मानू नकोस, द्वेषबुद्धि धरू नकोस, दुसऱ्यांना लुबाडू नकोस, वगैरे सांगता आले असते. पण समाज अशिक्षित असल्यामुळे धर्माची ढाल पुढे करून नीतिनियम समाजसुधारकांना बांधावे लागले. आध्यात्मिक शास्त्राची बैठक धरून मानवाला उठविण्याचे काम त्यांना करावे लागले. आपल्या संतांचे महत्त्व या दृष्टीने अत्यंत महत्वाचे आहे. आज आगरकरांना, आंबेडकरांना, मानवेन्द्र रॉयना जसे आपण समाजसुधारक मानतो, तसेच तत्कालीन संतांना मानावे लागेल. आजकालच्या सुशिक्षित माणसांपेक्षा वारकरी मनाची घडण उदार आणि जास्त (Civic Sense) असलेली आहे. शेजाऱ्याला मदत करण्याचे काम, बरोबरच्या माणसासाठी त्याग वारकरी मनुष्य आस्थेने करील तर ' सिव्हिक्स 'चा अभ्यास केलेला तरुण आपल्यावरचे हे ' संकट ' कसे टाळता येईल याकडे लक्ष देईल. समाजाची पातळी वर नेण्यासाठी केवढे महात्कार्य आपल्या संतांनी केले आहे! तुकारामांनी प्रत्यक्ष देवाला आपलासा केला, त्याला महार बनविला, त्याला धुणी धुवायला लावली. दीनांचा उद्धारकर्ता, अनाथांचा वाली, रंजलेल्यांना आपलेसे म्हणणारा साम्यवादी देव आपल्या संतानी अफाट जनतेसमोर अठ्ठावीस युगे उभा केला. प्रत्यक्ष परमेश्वराला धमकीहि दिली. ' पतितपावन तू असशील म्हणून तुझ्या दारी मी आलो आहे, पण तू तर तसा दिसत नाहीस! मग मी आपला जातो कसा माघारा!' प्रत्यक्ष परमेश्वरालासुद्धा मानवतेच्या वृद्धीसाठी वावरायला लावणारे हे संत श्रेष्ठ नाहीत का?

याच संतांच्या भूमिकेतूनच साईबाबांच्या कार्याकडे आपणाला पाहायचे आहे. महाराष्ट्रात गोधडेबुवा नावाचे एक संत होते. मानवतेचा प्रसार करणारा हा संत खरे म्हटले तर प्रसिद्धीला जेवढा यायला हवा, तेवढा येत नाही. निरनिराळ्या क्षेत्रात उत्कृष्ट तऱ्हेच्या राजेशाही धर्मशाळा बांधून ह्या गोधडेबुवांनी केवढे मोठे कार्य केले आहे हे तुम्हाला माहीत आहे का?

राजकारणाची ' गाठोडी ' बांधून पोहणाऱ्याचे आपण कौतुक करतो, पण अर्धवट शिकलेला गोधडेबुवांसारखा महान पुरुष लाखो लोकांना तल्लीन करतो, त्याचे आपल्याला काहीच वाटत नाही!

महाराष्ट्राच्या आधुनिक संतात आणखी एक नाव घ्यावे लागेल. श्रीसाईबाबा हे कोण, कुठले, हे कुणालाच माहीत नाही आणि त्याबद्दल जास्त लक्षहि देणे इष्ट नाही. सध्या हजारो लोकांच्या मनात ठाण धरून बसलेले साईबाबा जीवनाचे तत्त्वज्ञान कोणत्या तऱ्हेने सांगतात तेच पहाणे तेवढे इष्ट आहे. चमत्कारानी संत जगत नाहीत. संताना चिरंजीवत्व येते ते त्यांच्या तत्त्वज्ञानामुळे! आणि म्हणून त्यांच्या भक्तांना माझे आग्रहाचे सांगणे आहे की, त्यांच्या चमत्कारांचे खूळ बंद करा! त्यांनी भक्तांना केलेले उपदेश लोकांसमोर प्रभावीपणे येऊ द्या!

'काम, क्रोध इत्यादि षड्रिपूंचे परस्परव्यापार म्हणजे संसार, मानवी मनाचे व्यापार म्हणजे संसार' असे वर्णन श्रीसाईबाबांनी केले आहे. 'प्रपंचात माणसाला सुख वा दुःख मिळते, ते त्याच्या प्रारब्धानुसार मिळत असते.' पण सुख म्हणजे तरी काय? आणि दुःख म्हणजे तरी काय? एक मनुष्य पक्वान्न खातो तर दुसरा कोंडा खातो. पक्वान्न खाणारा मनुष्य स्वतःला सुखी समजतो आणि कोंडा खाणारा स्वतःला दुःखी समजतो. खरे म्हटले तर या दोन्ही खाण्यामुळे पोट भरत असते. सुखदुःख मानण्यावर असते आणि हे मानणेच घातक असते.

आपण संसारात कसे वागावे, याबद्दल साईबाबा म्हणतात, 'वृक्ष जसा फळे आली की नमतो, तसे संपत्ति आली तरी गर्व न धरता नम्र व्हावे.' साधुसंत आले की लव्हाळ्याहून लीन व्हावे. कर्ज काढून दानधर्म करू नये. शरीरात जशी पित्ताची आवश्यकता आहे, तशी या संसारात पैशाची आवश्यकता आहे. दान करायचे असेल तर पंगू अनाथ, रोगग्रस्त यांस करावे. अनाथ स्त्रीच्या बाळंतपणास मदत करणे अयोग्य नाही. उच्चनीच असे भेद ठेवू नयेत. ज्या कार्याची जबाबदारी आपल्यावर लादली गेली आहे, ते कार्य उत्तम प्रकारे करावे. लाच घेऊ नये. मुलाला शिक्षण द्यावे, पण आपण शिक्षण दिले हा गर्व धरू नये.'

श्रीसाईबाबांच्या विचारसरणीचा एक भाग मी आपल्यापुढे ठेवला आहे त्यात नाविन्य असे काही नसले तरी समाजधारणेच्या पायावर ते आधारले आहे की नाही!

इतर संताप्रमाणे देहप्रारब्धावर साईबाबांनी जास्त भर दिला आहे. मोहाच्या प्रकारात स्त्रीचा उल्लेख केला आहे. कामवासना उत्पन्न झाल्यास आपल्या पत्नीशी रममाण व्हावे, परंतु दुसऱ्याची सुंदर स्त्री पाहून तिच्याबद्दल विचार मनात आणू नयेत. सामान्य जनांना त्यांचे सांगणे आहे, 'विवेकाचे लोढणे बांधून प्रमाणशील कामाचे सेवन करावे.'

मूर्तींत परमेश्वरच नाही, याची त्यांना खात्री आहे, तरी पण मन स्थिर करण्यासाठी मूर्तिपूजा करावी, असा त्यांचा आग्रह आहे.

श्रीसाईबाबांच्या विचारसरणीचा अभ्यास केल्याअंती त्यात काही वावगे होते असे मला वाटत नाही. हिंदु आणि मुसलमान यांना सारखे मानणारा, सोवळ्या-ओवळ्याच्या प्रकाराना झिडकारून लावणारा हा दूरदृष्टि संत त्याच्या भक्तांच्या अदूरदृष्टिमुळे नाहीसा होईल, अशी भीति वाटत आहे. मार्क्स एकदा म्हणाला होता, 'मी स्वतः मार्क्सवादी नाही, ही किती सुदैवाची गोष्ट आहे!' साईबाबा कदाचित असेही म्हणतील, 'मी साईभक्त नाही ही केवळ सुदैवाची गोष्ट आहे!'

सगळ्या साईभक्तांना मला प्रेमाची सूचना करायची आहे की, साईबाबांना 'अल्लाउद्दीन' करू नका. दिव्याच्या चमत्कारांनी अनेक अगूढ गोष्टी करणारे अल्लाउद्दीन आम्हाला नकोत. त्रासलेल्या लोकांना मानसिक शांति मिळवून देणारे संत आम्हाला हवेत. त्या दृष्टिकोनातून त्याच्या चरित्राची मांडणी करणारे लोक हवेत.

आणखी एका गोष्टीचा उल्लेख जाता जाता करणे प्राप्त आहे. साईबाबांना परमेश्वर करण्याची जी टूम चालली आहे, ती सर्वथैव त्याज्य आहे. माझी खात्री आहे की, स्वतः दासगणूंनासुद्धा ही भूमिका पसंत नव्हती त्यांच्या रसाळ वाणीतून निघालेल्या अभंगातसुद्धा ही कल्पना नाही.

शिरडीला जाणाऱ्या लोकात बहुसंख्य लोक संकटाने ग्रासलेले असतात किंवा आपण काहीतरी पाप केले आहे, या शंकेमुळे द्विधा झालेले असतात. मानवी मनातल्या या भावनेचा फायदा पुष्कळ संधिसाधू लोक घेतात. प्रत्यक्ष अर्जुनालासुद्धा आपण पाप करीत आहोत असा भास झाला होता. भगवान श्रीकृष्णांनी त्यावेळी याला स्पष्टपणे उपदेश केला होता, क्षुद्रं हृदय दौर्बल्यं त्यक्त्योतिष्ठ परंतप। 'पाप म्हणजे दुसरे तिसरे काही नसून मानसिक दुर्बलता आहे. ही दुर्बलता तू नष्ट कर आणि कर्तव्यकर्म करीत रहा.'

सध्याच्या गांजलेल्या परिस्थितीमुळे भांबावलेल्या जनतेला कर्तव्याकडे खेचणारे भगवान श्रीकृष्ण महाराष्ट्रातल्या अनेक संतातून निर्माण करण्याचे काम त्या त्या संतांच्या भक्तांनी करावयाचे आहे. हे काम प्रामाणिकपणे त्यांनी जर केले, तर मानवाची सेवा केल्याचे मोठे पुण्य त्यांना मिळणार आहे.

●

श्री समर्थ रामदास स्वामींचे जीवन व कार्य

—श्री. महादेव दत्तात्रय भिडे,
११९५ चंद्रकिरण, पुणे ३०

[एक महान द्रष्टा, धर्मरक्षक, राष्ट्रपुरुष, श्रीसमर्थ रामदासांची पुण्यतिथी तीनशेवी (३००) चालू वर्षी सर्व महाराष्ट्र व देशभर साजरी होत आहे. त्यानिमित्त त्यांचे जीवन व कार्य यावरील हा लेख.]

● श्री रामदास स्वामींचा जन्म शके १५३० मध्ये जांब गावी झाला. जिल्हा औरंगाबाद, तालुका अंबड. गोदावरी नदीचे उत्तरेस तीन कोसावर हे जांब गाव आहे.

समर्थांचे पूर्वज रा. कृष्णाजीपंत ठोसर गोत्र जामदग्नी. समर्थांचे वडील रा. सूर्याजीपंत सूर्योपासक, आदित्य स्तोत्राचे नित्य पठण करीत. एक हजार नमस्कार व गायत्री जप अशी बारा वर्षे पुरःचरण झाल्यावर भगवान सूर्यनारायण द्विजरूपाने प्रकट होऊन त्यांना राम, लक्ष्मण, सीता यांच्या मूर्ती दिल्या. परंपरेने पुजा कर असे सांगून वर दिला. ' तुला दोन पुत्र होतील. एक जनकाप्रमाणे प्रपंचात राहून परमार्थ करील. व दुसरा शुकाप्रमाणे वैराग्यशील राहून जगाचा उद्धार करील. आमचे चरित्र नायक हे दुसरे पुत्र होत. वराप्रमाणे दोन मुलगे झाल्याने सूर्याजीपंत व सौ. राणुबाईंना अत्यानंद झाला.

एकदा सूर्याजीपंत व राणुबाई यांनी आपल्या दोन्ही मुलांना पैठणास एकनाथ स्वामींचे पायावर घालण्यास नेले. त्यांनी नारायणास (हे समर्थांचे नाव) उचलून घेतले व म्हणाले, ' तुमची कूस धन्य व वंशही धन्य. हा साक्षात् मारुतीचा अवतार मारुतीराय अंश रूपाने जन्माला आले आहेत. हा वैराग्यशील कृष्णातीरी राहून जगाचा उद्धार करील.

समर्थ तथा नारायण हे लहानपणापासून उदास वृत्तीने वागत. ही वृत्ती पाहून, त्यांची माता राणुबाई त्यांना ते एकदा कोठीचे खोलीत एकटेच बसलेले पाहाताच

म्हणाल्या, 'नारायणा प्रपंचाची काळजी कर. कुलकर्णी वतन पाहिले पाहिजे' मातोश्रींचे शब्द कानावर पडताच नारायण तथा समर्थ म्हणाले, 'आई, चिंता करतो विश्वाची.' यावेळी समर्थांचे वय अवघे तेरा वर्षांचे होते—

समर्थांची उदास वृत्ती पाहून त्याला प्रपंचात अडकवावा म्हणून त्यांच्या मातोश्री राणूबाईनी लग्नाची गोष्ट काढली तेव्हा समर्थांनी डोहात उडी मारली 'पुन्हा लग्नाची गोष्ट काढणार नाही असे वचन आईने दिल्यावरच समर्थ बाहेर आले. पण आईच्या आत्यंतिक आग्रहामुळे अंतरपाट धरीपर्यंत मी बोहल्यावर उभा राहीन हे वचन दिले, ऐन लग्न समारंभात द्विजानी 'सावधान सुमूहूर्त' म्हणताच समर्थ तिथून पळाले. ते थेट नाशकास येऊन श्री रामराया पुढे येऊन उभे राहिले. यावेळी वय अवघे बारा वर्षांचे समर्थांचे होते. समर्थांनी मनोभावे रामाची प्रार्थना केली व चरण सोडणार नाही. म्हणून पायास घट्ट मिठी मारली, व रामरायानी त्यांना आशिर्वाद दिला व दर्शन दिले. त्यांचेवर अनुग्रह केला.

समर्थांनी गोदावरीचे काठी टाकळी येथे राहून अखंड बारा वर्षे गायत्री जपाचे पुरश्चरण केले. माधुकरी मागून ती रामास अर्पण करूनच मग खात. श्रीप्रभूरामचंद्राच्या आज्ञेने त्यांनी धर्म कार्यास आरंभ केला. तीर्थाटन सर्व भारतभर केले. हिमालयापासून कन्याकुमारीपर्यंत. या काळात श्रीदत्तात्रयाचे त्यांना दर्शन झाले. समर्थांचा संचार सुरू झाला. सर्व देशभर जनता अविंधाचे छळाने ग्रासलेली पाहिली उत्तरेकडून मुसलमान व दक्षिणेत मोगल व फिरंगी यांनी हिंदूचा अत्यंत छळ केला. हिंदूना बाटवून त्यांचा धर्मप्रसार चालू होता. हजारोंची कत्तल, अबलांवरील अत्याचार, तीर्थक्षेत्रे भ्रष्ट करणे व देवळे पाडून तेथे मशिदी बांधलेल्या, हे दिसले. हे दृश्य पाहून समर्थांचे हृदय कळवळले. समर्थ म्हणतात, 'रडावे बोंबलावेना। लाथ्याबुक्क्या परोपरी। देहत्याग बरा वाटे दुःख ब्रह्मांड जाहले॥ प्रजेला या दुःखापासून मुक्त करणेचे त्यांनी ठरविले.

१५५६/५७ कालात स्वातंत्र्य सूर्याचा उदय होत होता. शहाजी राजांचे पुत्र शिवाजी महाराज यांनी हिंदवी स्वराज्य स्थापण्याचे दृष्टीने पावले टाकण्यास सुरुवात केली. समर्थांनी मसूर गाव निवडले. येथे शहाजी राजांचा अंमल होता. पाटीलकी या गावची होती. त्यामुळे शहाजी व समर्थांची भेट वरचेवर होऊ लागली.

समर्थांनी प्रथम गावोगावी मारुतीरायांची स्थापना करून शिष्य संप्रदाय निर्माण केला. लोकांना धीर देत. ठिकठिकाणी शिष्य पाठवून माहिती गोळा करून शिवा-

जीला पाठवीत. मारुतीच्या पायाखाली राक्षस तुडविला आहे तीच मूर्ती रामदासांची होय. त्यांनी अकरा मारुती मूर्तींची स्थापना करून लोकांत चैतन्य निर्माण केले. आत्मविश्वास निर्माण केला व सर्वत्र श्रीरामाची उपासना चालू केली.

समर्थांनी दासबोध ग्रंथ लिहिला. त्यात प्रपंच कसा करावा. परमार्थाची वाट राजकारण समाजकारण यांचा उहापोह केला आहे. मनाचे श्लोक नित्य पहाटे शिष्याकरवी भिक्षेच्या फेरीवेळी म्हणावयास लावून लोक जागृतीचे काम केले. महाराष्ट्रभर संचारात देवमस्तकी धरावा। अवघा हलकल्लोळ करावा. देव द्रोही तितके कुत्ते। मारोनी घालावे परते । देवदास पावती फत्ते यदर्थी संशय नाही. अशी आत्मविश्वासाची शिकवण निर्माण केली. याचा उपयोग श्री शिवाजी महाराजांना मावळे सैन्य उभारण्यात झाला. समर्थांची व शिवरायांची भेट १५९४ मध्ये झाली. समर्थांनी त्यांना आशिर्वाद दिला, व रघुपती तुमची कामना पूर्ण करील म्हणून सांगितले व १५७१ मध्ये समर्थांचा अनुग्रह शिवरायांना लाभला होता. शिवाजीवर समर्थांचे आत्यंतिक प्रेम होते.

समर्थांनी देवीची प्रार्थना करून मागीतले ते हे की—
एकची मागणे आता । द्यावे ते मजकारणे
तुझा तू वाढवी राजा । सीघ्र आम्हाचि देखता

समर्थांनी चाफळचे राममंदीर बांधून तेथे रामोत्सव सुरु केला. व शिवबास सांगितले की श्री रघुनाथाचा समारंभ उत्सव वृद्धीने पावावा. तसेच राज्यही उत्तरोत्तर वृद्धीने पावेल. श्री समर्थांच्या आज्ञेनुसार चाफळच्या उत्सवाची व्यवस्था शिवरायांनी केली. त्यानंतर समर्थ सज्जनगडी राहावयास आले. सज्जनगडी १५९८ मध्ये साधुसंताना शिवरायांनी आमंत्रणे पाठवून (काशीचे पंडितासही) बोलावून घेतले. हा सोहळा अपूर्व होता. राजकारणी पुरुषानाही निमंत्रणे होतीच स्वतः शिवरायांनी त्यात भाग घेतला व स्वतः कीर्तन केले.

ही संत परिषदच होय. शिवाजी राजे यांना एकदा वैराग्य उत्पन्न झाले व त्यांनी आपले राज्य समर्थांचे झोळीत अर्पण केले. समर्थांनी त्या सनदा परत करून 'हे राज्य माझे ते तू न्यायनीतीने सांभाळ व वृद्धी कर.' अशी आज्ञा केली. तेव्हापासून भगवा झेंडा सर्वत्र राज्यभर झाला.

शिवरायांनी महाराष्ट्र राज्याची स्थापना करून हिंदुत्वाचा ध्वज फडकवला, हे पाहून समर्थांना आनंद झाला. ते म्हणाले, 'उदंड पाणी झाले स्नानसंध्या करावया.'

श्रीशिवरायांनी १६०२ शके चैत्र २ ला देह ठेवला. समर्थांनीही आपले कार्य झाले म्हणून ते बोलू लागले व त्यांनी एकांतवास पत्करला. अन्न वर्ज्य केले. माघ वद्य अष्टमी उजाडली. समर्थांनी 'देवद्रोही' यांचा नाश आहे. २) समुद्र तिरस्थाचा नाश आहे असे सांगून रघुपतीकडे दृष्टी लावून ध्यान लावले. समर्थांनी आपले अवतार कार्य संपविले. तिथी माघ वद्य ९ होय.

शिर्डीचे साईबाबा व समर्थ रामदास यांचे चरित्र पाहिले तर असे दिसते की, दोघांनी स्वतःच्या प्रपंच न करता समाजाचे कल्याणाकरिता देह झिजवला. दोघांनी १२ वर्षे पुरश्चरणे केली. रामजन्मोत्सव दोघांनीही चालू केला. मारुतीची मूर्ती बाबांचे चावडीत होतीच. दोघांनीही देवावरची श्रद्धा वाढविली. बाबांनी आलेल्याना त्यांच्या देवतेनुरुप त्याना उपासना दिली. रावबहादूर प्रधान जेव्हा चांदोरकरांच्य दोन मुलाना घेऊन बाबांचेकडे गेले तेव्हा बाबा म्हणाले, 'काय रे आपला काया हुकूम म्हणावे ! 'श्रीराम जयराम जयजयराम' हे कार्य दर्शवते. समर्थांनी रामनामाचा प्रचार केला. बाबांनी उपासना ठिकठिकाणी वाढविली. श्रद्धा सबुरीचा उपदेश केला. समर्थांनीही 'धीर धीर धरा हडबडू गडबडू नका' असा संदेश दिला. बाबा कबीरपंथी होते. दोघांचे कार्यक्षेत्र महाराष्ट्र. स्वधर्मे निधनं श्रेयः हे बाबांचे सांगणे असे. एकदा बडे बाबानी एका हिंदूस बाटवून बाबांचेकडे आणले तेव्हा बाबा याकडे निर्भत्सतेने पाहात म्हणाले, 'तू आपला बाप बदललास.'

बाबांनी मुसलमानांनाही जवळ केले. ते त्यांना कुराण वाचावयास सांगत. हिंदू मुस्लीम दुही न वाढविणेचे व एकत्रित आणणेचे कार्य बाबांनी केले हे दिसून येईल.

☆

श्रीमती धोंड यांचे देहावसान

माहिमचे साईभक्त श्री. धोंड यांच्या वयोवृद्ध मातोश्री श्रीमती सुंदराबाई बाबुराव धोंड यांचे वयाच्या ८३ व्या वर्षी निधन झाले. गेल्या गुरुपौर्णिमेस त्या शिर्डीस बाबांच्या दर्शनासाठी आल्या होत्या.

श्रीसाई मृतात्म्यास शांती देवो.

दानशूर साईभक्त उद्योगपती

श्री. दामोदर कृष्णाजी उर्फ मामासाहेब मराठे

• साईनंद

• श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडीच्या लेंडीबागेत अलीकडच्या काळात हरिण, ससे, मोर, पांढरी कबुतरे इ. पशुपक्षी तुम्ही पाहिले असतील. सकाळ–सायंकाळी फिरावयास गेलेली बालगोपाळ मंडळी तर या बागेतून हलतच नाहीत. बागेतल्या या प्राण्यांना पण जणू काय रानातील गारवा मिळाल्याचा आनंद लाभतो म्हणूनच की काय हे पशुपक्षी पण तिथे मोठ्या आनंदाने रमलेले–पहुडलेले असतात. या बागेत अशोकाची झाडे आहेत, चाफा आहे, मोगरा आहे आणि नानारंगाच्या गुलाबाची रोपटीच्या रोपटी आहेत. बुटबैंगणी नारळाची एक जात पण लावण्याचा तिथे प्रयत्न

...त आला होता. पण तिथऱ्या मातीच्या प्रकारामुळे तो सफल झाला नाही. ...बाबांच्या लेंडी बागेचा हा सुरुवातीचा दर्शनी भाग खरोखरीच रम्य वनश्रीने ...सजलेला आहे. बाबांची ही बाग खुलविण्यासाठी मुंबैतील ज्या उद्योगपतींनी ...रे तीस हजारावर रुपये खर्च केले आहेत. त्यांचे नाव आहे श्री. दामोदरपंत ...जी मराठे. परिचित मंडळी कुणी त्यांना दादासाहेब म्हणतात तर कुणी त्यांना ...साहेब म्हणून संबोधतात. भल्या पहाटे पासून तो मध्यरात्रीपर्यंत आपल्या ...दिन उद्योगव्यवसायात अक्षरश: गर्क असलेले मराठेसाहेब दानशूर तर आहेतच ... मोठे शिक्षण प्रेमीही आहेत.

उद्योगी मराठेसाहेब आज चेंबुर येथे स्थायिक झालेले असले तरी ते मूळचे ...े जिल्ह्यातल्या मुडावदचे, धुळयाहून अवघ्या बारा-चौदा मैलावर हे गाव आहे. ...चे वडील कृष्णाजीपंत हे शेती व्यवसाय करीत. छोट्या दामोदरच्या वयाच्या ...ल्या वर्षीच ते स्वर्गवासी झाल्याने या लहानग्याचा सांभाळ व पालन पोषण ...च्या मातोश्री सयाबाई हिने केला. १९७६ साली त्या निवर्तल्या. २२ मे १९२२ही ...मोदरपंतांची जन्मतारीख. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण फायनलपर्यंत मुडावद येथेच झाले. ...े नोकरी उद्योगधंदा करण्याच्या निमित्याने तरुण मराठे आपले एक चुलतमाऊ ...लचंद महाजन यांचेबरोबर अगदी पहिल्यांदाच मुंबईला आले. मुंबईस त्यांचे कुणी ...प्त नव्हते पण एक ओळखीचे गृहस्थ होते त्यांचे नाव शंकर सुमाना भोगावकर. ...ईस आल्यावर एका रात्री तर ते दादर स्टेशनवरच रात्रीचे झोपले. पुढे भोगाव-...रांची व त्यांची गाठभेट झाल्यावर त्याने त्यांना एका लॉंड्रीत कामाला लावले. त्या ...ड्रीत मराठेजी गिऱ्हाईकाकडून आलेले कपडे व्यवस्थितपणे बघून व मोजून घेण्याचे ...वर योग्य त्या विभ्याच्या रसाच्या खूणा करण्याचे, बिले तयार करण्याचे पैशांची ...वाण घेवाण करण्याचे काम करीत. दोन तीन महिने त्यांनी तिथे नोकरी केली व ...े सेंच्युरी मिलमध्ये मशिनीला दोरा गुंडाळण्याच्या कांड्या लावण्याचे काम केले. ... या नोकरीत त्यांचे मन रमेना म्हणून त्यांच्या मनात काय आले कुणास ठाऊक ...करीच करायची नाही असे मनाशी ठरवून त्यांनी एक स्टोव्ह व एक पेटी खरेदी ...ली दोन भांडी व चार सहा कप खरेदी केले आणि चर्चगेट स्टेशन समोरच्या डब्लू. ...य. ए. च्या बिल्डिंगीच्या कोपऱ्यावर चहाचे एक छोटेखानी दुकान थाटले. ... चहाचे दुकान चालू लागले खरे पण समुद्रकिनाऱ्यावर अनेक नवनवीन मजलीच्या ...मारतींचे कामकाज तिथे चालू होते. तेव्हा त्या गजबजलेल्या कामगार विभागात ...पले हे दुकान आणखीन चांगले चालेल म्हणून त्यांनी आपला टी. स्टॉल समुद्र-...नाऱ्याकडे नेला व 'चहाचे भट' म्हणून ते तिथे वावरू लागले. दिवसभरात

क्षणाचीही उसंत त्यांना तिथे मिळेना. पुढे फोर्ट विभागातल्या बँकस्ट्रीटवर ते पारशाकडे कँटीन चालवू लागले. चहाच्या या धंद्यात त्यांनी हात राखून पैसा कमावला खरा पण आता आपण थांबून काहीतरी वेगळे करावे अशी मनिषा त्यांच्यात जागृत झाली. याच सुमारास १९३९ चे जागतिक महायुद्ध झाले. ठिकठिकाणी सैनिक भरतीची केंद्रे उघडली गेली. टाऊन हॉलच्या पाठी असलेल्या एका ऑर्डीनन्स डेपोत एक साधे रंगरूट म्हणून चहाचे भट म्हणून त्यावेळी नावरूपाला आलेले मराठे हे तिथे दाखल झाले. त्यांची काम करण्याची अक्कल हुषारी बघून त्यांची शिवडीच्या मिलीटरी डेपोत बदली करण्यात आली आणि १९४१ साली त्यांची तेथून बदली प्रभादेवीच्या मिलिटरी मेडीकल स्टोअर्स मध्ये करण्यात आली. आपल्यावर सोपविलेली जबाबदारीची कामे पार पाडण्यात तरुणाची दिसून आलेली हुषारी नि चतुराई बघूनच की काय कॅ. मार्टीन, क्ले आणि कुक या अधिकारी साहेबांनी पण त्यांची तारीफच केलेली होती. १९४२ साली लढाई संपली व सर्वत्र स्थीरस्थावरता येईपर्यंत १९४४-४५ साल उजाडले. मिलि टरीत वावरणाऱ्या तरुण मराठ्यांनी १९४६ सालापासुन एका नवीनच उद्योग व्यवसायात लक्ष घालण्यास सुरुवात केली व तो म्हणजे दुधाची डेअरी. हा व्यवसाय सुरू करण्यासाठी त्यांनी क्षेत्र निवडले ते म्हणजे मुंबईपासून अती दूर चेंबूर हे ठिकाण. त्यावेळी तेथे वस्तीच म्हणून नव्हती. होती ती अगदी तुरळक. या विभागात दुधाचा धंदा सुरू करणारे तेच पहिले धाडशी उद्योगी गृहस्थ होत.

दुधाचा व्यवसाय कसा बसा सुरू केल्यावर त्यांची १९४७ साली श्रीसाई बाबांची फोटो गाठ पडली असेच म्हणावयास हवे. वास्तविक मराठे साहेबांची त्यावेळी देवाधर्मावर, संत-साधु पुरुषांवर मुळी विश्वासच नव्हता. देवळात पण ते कधी काळी जात नसत. मग नमस्कार तो कुठला देवाला ! पण शुक्ला नावाच्या एका ड्रायव्हरने त्यांना श्रीसाईबाबांचा एक फोटो प्रथमच भेट म्हणून दिला. तो फोटो ते आपल्या जवळ ठेऊ लागले. त्याला ते दिवसाकाठी नमस्कार करीत एवढेच काय ते पण काय चमत्कार पहा ! श्रीसाईबाबांच्या फोटोला नमस्कार करू लागल्यापासून अवघ्या दहा दिवसात त्यांना लोकसत्ता शब्दकोड्याचे ८१८ रु. चे बक्षिस लागले. बाबांच्या बद्दलची त्यांची भक्ती भावना इथूनच जी वाढीला लागली ती अगदी आजतागायत नि दिवसेंदिवस ती वाढत्या स्वरूपातच आहे. त्यांची बाबांची भक्तीभावना आपली चालुच होती. १९५२ साली त्यांनी दुधाच्या धंद्यातून चेंबूर टिळकनगर विभागात सरोज डेअरी या नावाने दुधाचे मोठे दुकान उघडले. १९५४ साली त्यांनी विवाह केला आणि पत्नीचे नावही त्यांनी सौ. सरोज असेच ठेवले. पुढे चेंबूर गावठाण

भागात दहाव्या रस्त्यावर त्यांनी मिठाईचे पहिले दुकान उघडले आणि यातूनच चेंबूरमधले आजचे प्रख्यात हॉटेल सरोज १९६२ साली जन्माला आले. श्री. व मराठे दंपतीला पुत्ररत्नाची संपदा लाभली. मुलाचे नाव त्यांनी शेषनाथ असे ठेवले. भगवान श्रीसाईबाबांच्या मुळेच आपल्याला हे सारे वैभव प्राप्त झाले अशी श्री. मराठे यांची मनोमन भावना आहे. १९५५ साली ते प्रथम शिरडीला जाऊन बाबांचे दर्शन घेऊन आले. श्रीबाबांच्यात एक विशेष प्रकारचा 'करंट' आहे अशी आपली खात्री आहे असे बोलता बोलता ते नेहमीच म्हणत असतात. शिर्डीच्या श्री बागेची वाढ नि विकास त्यांनीच साधला आहे.

त्यांच्या साईबाबांच्या भक्ती भावनेबद्दल विचारता ते म्हणतात, मी रोज सकाळी उठल्याबरोबर प्रथम गुळणा करतो आणि सरळ बाबांच्या तसबिरीकडे अगदी शांतपणे दहा मिनिटे जाऊन बसतो आणि मग सर्व ती आन्हिक कार्ये आटोपल्यावर रोजचा व्यवसायाची पहाणी करण्यासाठी खाली उतरण्यापूर्वी श्री बाबांना नमस्कार करतो. रात्री झोपी जाण्यापूर्वी श्री बाबांचे चिंतन मनन फक्त दहाच मिनिटे करतो पण अगदी एकचित्ताने.

साईभक्त श्री दादासाहेब मराठे यांना शिक्षणाची मनस्वी आवड आहे. ते जरी फारसे शिकले सवरलेले नसले तरी शिक्षण क्षेत्राशी निगडीत अनेक चांगल्या गोष्टी त्यांनी मोठया आस्थेवाईक पणे केल्या आहेत. चेंबुर परिसरातल्या अनेक शिक्षण संस्थाना त्यांनी मुक्त हस्ते मदत केली आहे. देवनार येथील कुमुद विद्यामंदीर, चेंबूर सुभाष नगर येथील मुक्तानंद हायस्कूल, टिळक नगर मधील लो. टिळक विद्यालय, चेंबूर हायस्कूल इ. शिक्षण संस्थाना त्यानी घसघशीत अर्थदान केलेले आहे. पनवेल तालुक्यातल्या आजीवली हायस्कूललाही त्यांनी बरेच आर्थिक सहाय्य केले आहे. गुणी व गरजू विद्यार्थ्यांना तर ते आजवर सहाय्य करीत आलेले आहेतच. चेंबुर परिसरात एकूण ३२ हायस्कूल्स सध्या आहेत. या सर्व शाळांमधून एस. एस. सी. परीक्षेत चांगल्या गुणांनी उत्तीर्ण होऊन पहिला व दुसरा क्रमांक पटकावणाऱ्या अशा विद्यार्थ्यांना अनुक्रमे १५१ व १०१ रु. देऊन ते जाहिर सत्कार दरवर्षी करीत असतात. धुळे जिल्ह्यातल्या सर्वच्या सर्व १७० शाळांतूनही पहिल्या व दुसऱ्या क्रमांकाने उत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांनाही अनुक्रमे १५१ व १०१ रु. देऊन ते सत्कार करीत असतात. याशिवाय आपल्या गावातील एकूण ३५ विधवांना दरमहा १५ रु. व त्यांच्या मुलांना १५ रु. आर्थिक सहाय्य करीत असतात. आपल्या मातो-श्रींच्या स्मरणादाखल ही आर्थिक मदत ते देत असतात. १९७७ साला पासून त्यांनी

चेंबुरला कॉलेज काढण्याची एक मोहिम सुरु केली व ती संपूर्ण यशस्वी झाली चेंबुर-ट्रॉंबे एज्युकेशन सोसायटी या नावाची एक शैक्षणिक संस्था स्थापन करून संस्थेतर्फे एन. जी आचार्य व डी. के. मराठे आर्टस आणि कॉमर्स कॉलेजची मर इमारतही उभी झाली व तिचे रितसर उद्‌घाटन २९ मार्च १९८१ रोजी श्री. वसंत दादा पाटील यांचे शुभहस्ते करण्यात आले. महाराष्ट्र राज्याचे शिक्षणमंत्री डॉ. बळीराम हिरे हे याप्रसंगी अध्यक्ष म्हणून हजर होते". या कॉलेजचा लौकरच शास्त्र विभाग उघडला जाणार आहे. श्री. मराठे साहेब या चेंबूर-तुर्भे एज्युकेशन सोसायटीचे आ अध्यक्ष आहेत, व प्रख्यात समाजसेवक श्री. शरद आचार्य हे उपाध्यक्ष आहेत.

साईभक्त श्री. मराठे साहेबांना संगीताची आवड आहे. त्यांना संगी वाद्ये ऐकणेही आवडते. वाचनाची पण त्यांना आवड आहे पण त्यांना पुस्त आवडतात ऐतिहासीक आणि वीरगाथेची, शौर्याची व त्या खालोखाल धामि सारा भारत ते हिंडले फिरले आहेत. अलीकडेच जपानचाही प्रवास त्यां केला. स्वभावाने व वृत्तीने ते अतिशय हुषार व तडफदार सद्‌गृहस्थ आहेत. आपल्य उद्योगव्यवसायात ते जातीने लक्ष घालतात. दिवसभरात ते दहा मिनिटे पण विसा घेत नाहीत. साईबाबा हाच आपला एकमेव देव आहे. या देवाशिवाय मी कुणाच ही भक्ती करीत नाही. आपणाला आज जे सुयश उद्योग व्यवसायात मिळाले आहे ते केवळ श्रीबाबांच्या कृपेमुळेच होय असे ते सांगतात. श्रीसाई त्यांचे वैभव आण खीन वाढवो हीच श्रीसाईचरणी प्रार्थना.

☆

श्रीसाईलीला

खास बालसाहित्य विशेषांक

साईभक्त मुला-मुलींच्या श्रीबाबा विषयक विविध लेखांनी अनुभवांनी सजलेला नटलेला खास अंक १ अक्टोबर १९८१ रोजी प्रकाशित होत आहे. साईभक्त मुला मुलींनी आपापले लेख, अनुभव कविता इ. मजकूर ३० जून १९८१ पर्यंत पोचेल अशा बेताने-संपादक श्रीसाईलीला, साईनिकेतन, ८०४ बी डॉ. आंबेडकर मार्ग, दादर, मुंबई ४०० ०१४ या पत्यावर पाठवावेत.

शिरडीचे संतमुकुटमणी व शेगावचे संतशिरोमणी हे भक्तांचे चिंतामणी

—डॉ. अ. का. पाठक
पाठकवाडी, गोरेगाव, मुंबई

संत आणि देव जाण । दोघात नाहीं भेदभाव ॥
—महिपती

● संत निर्जल भूमींत जल निर्माण करू शकतात. नापिक जमिनीतून पीक काढू शकतात. निर्जन वस्तींचा विकास शहरात करतात. स्वतः झोपडीत राहून जनतेसाठी राजवाडे बांधतात. संत हे खरोखरीच प्रती ईश्वर असतात. आपला महाराष्ट्र ही संतांची भूमी आहे. ह्या सर्व संतांचे मुकुटमणी आहेत आपले सर्वांचे साईबाबा.

संत जर प्रती ईश्वर मानले तर संत शिरोमणी साईबाबा हे प्रत्यक्ष ईश्वरच आहेत. म्हणून भक्तांचे ते साईराम, साईश्याम आहेत. पण श्रीरामाबरोबर लक्ष्मणाचा अवतार तर श्रीकृष्णाबरोबर बलरामाचा अवतार आवश्यक असतो. रामायण महाभारताचे हे दाखले साईनाथांच्या बाबतीत तंतोतंत जुळतात.

शेगावचे गजानन महाराज हे शिरडीच्या साईश्यामचे बलरामच होते. श्री गजानन महाराज १९१० त समाधिस्थ झाले आणि श्री साईबाबांनी आपली अवतारलीला १९१८ मध्ये संपवली. संत चूडामणी गजानन महाराजांनी सुप्रसिद्ध दादासाहेब खापर्डेंना समाधिस्थ होण्यापूर्वी शिरडीच्या साईनाथांचे आशीर्वाद घेण्याचा आदेश दिला. खापर्डेंचा मग साईबाबांशी सत्संग निर्माण झाला.

'माझा जीव चालला, मोठा जीव चालला' असे म्हणत साईबाबा गडबडा लोळले असे वाचल्यावर बाबांच्या बंधूप्रेमाची प्रचिती येते. हे दोन महान संत जवळ नसले तरी बंधूत्वाच्या नात्याने संबंधीत होते, हे मनोमन पटते. १९१० मध्ये श्री गजानन महाराज अवतार संपवून समाधिस्थ झाले आणि सत्चिदानंद स्वरूप साईबाबांनी १९११ मध्ये शिरडीत श्रीरामनवमी उत्सव चालू केला. गोपाळराव गुंड व काकासाहेब महाजन ह्यांच्या इच्छेनुसार रामनवमी उत्सव शिरडीत चालू केला, असे इतिहासात नमूद केले आहे, ते सत्य आहे. परंतु आपल्या बलराम-स्वरूप लाडक्या गजानन महाराजांच्या आठवणीप्रीत्यर्थ हा उत्सव चालू केला, असेही म्हणावे लागते.

समाज कल्याणासाठी संत झीजतात. सत्कार्य करून अंतर्धान पावतात. भक्तांना समाधान प्रदान करून समाधिस्थ होतात. बापू काळ्याना गजानन महाराजांनी विठ्ठ स्वरुपात दर्शन दिले तर दासगणूंना पांडुरंगरूपे साईबाबा दिसले. म्हणून सुप्रसिद्ध गीत निर्माण झाले, ते असे—

‘ शिरडी माझे पंढरपूर । साईबाबा रमावर ॥ ’

श्री दासगणू महाराज व बापू काळेना अत्यानंद होऊन समाधान प्राप्त झाले. भक्तांचे समाधान ही संतांची समाधी होय. नाथा घरी चंदन घासणारा नंदाचा नंदन होता हे नमूद करणे येथे क्रमप्राप्त ठरते. विठ्ठल दर्शनाची समानता पाहिल्यावर हे दोन महान महात्मे एकामेकाचे बंधु होते, असे मनास पटते.

निंबवृक्षाखाली अवचीत दिसल्यानंतर वरातीमध्ये अवलिया पुनश्च प्रगट झाले. देवीदास पंतांच्या घरासमोर प्रगट झालेला पीर पुनरपी महादेव मंदिरासमोर जनतेस दर्शन देतो. शिरडीचा अवलीया दोनदा दर्शन देऊन जनतेचा ईश्वर होतो तर शेगावचा पीर दोनदा दर्शन देऊन जनतेचा परशुराम होतो. शिरडी शेगावच्या जनभक्ताचे ते द्वैतरुपी परमेश्वर होतात आणि जनसामान्य तनमनाने त्यांना जीवन समर्पित करतात.

शिरडीच्या संताबद्दल नामसप्ताह करणारे गंगागीर बाबा हा ‘अमोल हिरा आहे’ असे सांगतात, आणि शेगावच्या साधूबद्दल किर्तनकार टाकळकर ‘हा महान योगी आहे’ असे सांगत फिरतात. खरा रत्नपारखी हिरा ओळखतो व मग जनता त्यास कोहिनूर समजते.

शिरडीचे संत मुकुटमणी व शेगावचे संत शिरोमणी हे जनसामान्यांचे कोहीनूर नव्हे तर चिंतामणी आहेत. डॉ. गव्हाणकर लिखित ‘शिलधी’ पुस्तकात शिरडी ही द्वारका आहे, असे सिद्ध करण्याचा यशस्वी प्रयत्न केला आहे. त्याचा अर्थ असा की साईनाथ हे द्वारकाधीश श्रीकृष्ण आहेत. ह्या द्वारकाधीशाची सासुरवाडी विदर्भात होती, असे आधुनिक संशोधक सांगतात. द्वारकाधीशांच्या सासुरवाडीत शेगाव आहे आणि तेथे वास्तव्य होते श्रीगजानन महाराजांचे, दोन्ही महान महात्म्यांचे वास्तव्य ज्या प्रदेशात होते तेही एकमेकांशी संबंधित आहेत. साईबाबांनी आपल्या राहत्या मशिदीस द्वारकामाई नाम ठेवले, हेही सूचक आहे. ह्यात गर्भीतार्थ आहे.

म्हाळसापतींच्या मनात साईबाबांना पहाताक्षणी आदर निर्माण होतो व ते आओ साई ' म्हणून स्वागत करतात. शेगावमध्ये बंकट मारवाडीच्या मनात श्री जानन महाराजांना पहाताक्षणी आदरभाव निर्माण होतो, आणि बंकट महाराजांचे गत करून त्यांना स्वगृही घेऊन जातो. हे साम्य ह्या संतामधील सामंजस्याचे एक तीकच आहे.

शिरडीत शामसुंदर घोडा बाबांना नमस्कार करी आणि त्यास नटवून आरती-मयी उभा करीत असत. शेगावमध्ये दोन नटवलेले घोडे नाचत असत. चांद-पाचांची घोडी उधळली व हरवली. साईनाथांनी ती शांत चरत असलेली घोडी चांद-पाटाला परत मिळवून दिली. शेगावचे महाराजांनी किर्तनकाराचा नटखट घोडा शांत केला व ते घोड्याच्या ४ पायांमध्ये शांत झोपी गेले. शिरडीत योगशक्तीने बाबांनी धुनी पेटविली. हे विविध चमत्कार दोन्ही संतामधील घनिष्ठ संबंध निर्देशित करतात.

शिरडीचे संत मुकुटमणी व शेगावचे संत शिरोमणी कोठून आले? त्यांचे जन्मस्थान, कुळ, गोत्र, खानदान आजही अज्ञात आहे.

१८७८ ते १९१० ह्या ३२ वर्षाच्या काळात श्री गजानन महाराजांनी वास्तव्य करून शेगाव पुनीत केले. तर १८५४ ते १९१८ ह्या ६४ वर्षाच्या कालावधीत वास्तव्य करून संतश्रेष्ठ साईबाबांनी शिरडी पवित्र केली. शेगावचे संत अकोटकरून आले असावे व शिरडीचे संत औरंगाबादहून आले असावे, असे प्रतिपादन काही भक्त-गण करीत असतात. तर्क वितर्क करणारे करोत पण हे निश्चित की दोघेही ईश्वरा-समान आहेत. महिपती कवींच्या मतानुसार ते आमचे ईश्वरच आहेत, आणि ह्या सर्वश्रेष्ठ संतामध्ये आध्यात्मिक, आंतरिक, अनुपम असा पवित्र त्रिवेणी संगम होता. जनकल्याण आणि समाजसेवेसाठी त्यांनी अवतार घेतला होता. रामनवमीच्या निमित्ताने ह्या दोन्ही देवांना नम्र अभिवादन करून ही आदरांजली समर्पित करतो.

श्री साईबाबांना आपल्या भक्ताची ओढ

—सौ. सरोजिनी मुळये
श्रीनाथ मंदीर कॉलनी, इंदूर

मी साईभक्त म्हणूनच जन्माला आले असे म्हटले तर मला वाटते अतिशयोक्ती होणार नाही. कारण बाबांचे जे भक्त झाले ते त्यांच्या जन्मानंतरच भक्ती करू लागले. पण माझे वडील कै. लक्ष्मण गणेश महाजनी उर्फ काका हे साईबाबांचे परम भक्त होते व अशा बाबांच्या एका परम भक्ताने मला जन्म दिला. तेव्हा ती भक्ती जन्मापासूनच माझ्यात उतरली असावी असे मला वाटते. माझी आई सुद्धा माझ्या जन्माच्या आधी शिरडीला गेली होती. अर्थात लहानपणी मीही पुष्कळवेळा शिरडीला गेले होते.

श्री साईलीला मासिकाला ६० वर्षे होत आहेत व त्या मासिकाचे पहिले संपादक काका महाजनी हे होते. तेव्हा मला वाटले अशा प्रसंगी त्यांच्या बद्दल काहीतरी आपणही लिहावे म्हणून हे धाडस करीत आहे.

माझ्या वडिलांना साईबाबांचे अतिशयच वेड होते. ते वरचेवर शिरडीस जात असत. बाबा आपल्या भक्तांना निरनिराळ्या ठिकाणाहून आणीत होते. कोणाच्या स्वप्नात येत असत, कोणाला स्वतः शिर्डीत राहून इतर ठिकाणी दर्शन देत असत, कोणाकोणाला अदृश्य शक्तीने आदेश देऊन आपल्याजवळ बोलावित असत व भाग्यवान लोकांना आपल्या पायापाशी आणीत असत.

माझ्या वडिलांना आपल्या मित्रांना आग्रह कर करून शिरडीस नेण्याचा फार नाद होता. जे नास्तिक होते तेही त्यांच्याबरोबर जाऊन पुढे साईबाबांना मानत असत. दुसऱ्याचे भले करण्यासाठी स्वतःचा स्वार्थ सोडणारी जी माणसे असतात

त्यात माझ्या वडिलांची गणना होती. त्यांचे एक मित्र होते त्यांचा देवावर विश्वास होता पण साधू-संतांवर बिलकूल नव्हता. त्यांना वडील म्हणाले, तुम्ही माझेबरोबर शिर्डीला चला व बाबांच्या शक्तीचा अनुभव घ्या. त्यांचे मोठे मोठे लोक मित्र होते. व ते सर्व माझ्या वडिलांचा मोठा आदर ठेवीत असत.

माझ्या वडिलांचे मन दुखवू नये म्हणून त्यांचे मित्र दोन अटीवर शिर्डीस जाण्यास तयार झाले. ते म्हणाले, मी साईबाबांपुढे नमणार नाही व तुमच्याप्रमाणे त्यांना दक्षिणा देणार नाही; ह्या सर्व अटींचा श्री बाबांसमोर निकाल लागणार हे वडिलाना माहीत होते. ते म्हणाले तुम्ही माझेबरोबर चलता आहात एवढेच खूप आहे त्याप्रमाणे हे दोघे शिरडीला गेले. मशिदीत पोहोचल्याबरोबर त्या मित्राला आपल्या ओळखीचा आवाज आला तो ऐकून त्यांना फार आश्चर्य वाटले, व मरताना आपल्या मुलाला जे काही वडिलांनी सांगितले होते तेच्या तेच बाबांनी तसाच आवाज काढून सांगितले काही महिन्यापूर्वी त्यांचे वडील वारले होते. ती आठवण ताजी झाली. त्यांचा बोलण्याचा आवाज व पद्धत बाबांनी तशीच दाखविली म्हणून मित्राने त्यांना साष्टांग नमस्कार घातला. माझ्या वडिलांजवळ बाबांनी १७ रु. दक्षणा मागितली व ती त्यांनी दिलीही. मित्र म्हणाले माझेजवळ का पैसे मागितले नाही? तेव्हा ते म्हणाले तुला देण्याची इच्छा नव्हती व तू झुकणार नव्हतास त्यांनी ही १७ रु. दिले. बाबा त्याला म्हणाले तुझ्या माझ्यामधली भींत काढून टाक तू व मी एकच आहोत आता घरी जा व पुन्हा लौकर ये. त्याच्या मनात आणखी रहायाचे होते पण बाबांनी वडिलांना आत्ताच जा व ह्यालाही घेऊन जा म्हणाले. घरी पोहोचल्यावर त्याला बाबांनी का परत जाण्यास सांगितले हे कळले. त्यांच्या घरात दोन चिमण्या कोंडल्या गेल्या होत्या त्या लगेच दार उघडल्याबरोबर बाहेर पडल्या. त्या त्यांच्या वडिलांच्या लाडक्या होत्या व त्या भुकेने मेल्या असत्या म्हणून बाबांना अंतःर्ज्ञान झाले. माझ्या वडिलानाही घरमसींच्या पेढीत जरूरीचे काम होते म्हणून घरमसीनी लौकर या अशी तार धाडली त्याचे आधीच बाबांनी त्यांना रवाना केले.

मला साईलीला संमेलनासाठी आठवण ठेवून रा. चेंदवणकर साहेब यांच्या कानात दोन दिवस मला बोलाविण्यासाठी सतत आवाज देऊन शिर्डीला आणिले व व मला दर्शन दिले त्यापेक्षा माझे मोठे भाग्य काय असणार! अशा रीतीने माझ्या सारख्या भक्ताला शिर्डीला बोलावून उपकृत केले ह्याबद्दल कृतज्ञता वाटते. मी आरतीच्या वेळी पहिल्या दिवशी जेव्हा समाधी-मंदिरात श्री बाबांच्यासमोर उभी

राहिले. तेव्हा बाबा माझेकडे बघून मान हलवित आहेत असा क्षणभर भास झाला व आनंद वाटला.

आम्ही साई-निवास मध्ये उतरलो होतो. तेथे डांस भयंकर होते पण सर्व कार्यक्रम आटोपून आम्ही जेव्हा परत निवासात येत होतो तेव्हा तेथे त्या डासांचा मरून पडलेला सडा दिसत होता. असे डांस कधी मरून पडलेले पाहिले नव्हते. त्यातील एकही डांस आम्हाला चावला नाही हे सर्व श्रीसाईबाबांच्या कृपेनेच झाले असे मी समजते व शेवटी त्यांना वंदन करिते—!

☆

संतांची एकात्मता आणि साईबाबा

—डॉ. रा. सि. कापडी
एम्. बी. बी. एस् कोल्हापूर

* विसाव्या शतकाच्या प्रारंभी भारतात साईबाबांचे समकालीन अनेक संत अवतीर्ण झाले. हुबळीचे सिद्धारूढ, गोंदवल्याचे ब्रह्मचैतन्य, पुणे इंदोरचे माधवनाथ महाराज, शेगांवचे गजानन महाराज, केडगांवचे नारायण महाराज, पुण्याचे बीडकर महाराज, अक्कलकोटचे अक्कलकोट महाराज, सोनगीरचे नानक महाराज, हुमणाबादचे माणिकप्रभू, पळूसचे धोंडीबुवा महाराज, नाशिकचे गोलीबुवा महाराज, त्रिंबकचे जहागीरदार महाराज, पाडगांवचे बाळकृष्ण महाराज, यंकनमर्डीचे काका-महाराज, गगनबावड्याचे गगनगिरी महाराज, बेळगावचे बाळकुंद्रे महाराज, टेंबे-स्वामी महाराज, वडगांवचे अज्ञात महाराज, मौनीबुवा, नाना महाराज, विजापूरचे आण्णामहाराज, कोल्हापूरचे चिले महाराज, केणेंचे शाम महाराज, उपासनी बाबा, दासगणू, पावसचे स्वरूपानंद वगैरे अनेक ज्ञात व अज्ञात संतांची यादी देता येईल. यापैकी दहा पंधरा संतांचे दर्शन पूर्व-पुण्याईने मला लाभले आहे. संताच्या अस्तित्वामुळे व त्यांच्या उपदेशामुळे आजच्या कलीयुगात धकाधकीच्या काळात भारत देश टिकून राहिला आहे.

संत म्हणजे निर्गुण ईश्वराची सगुण मूर्ती. एकनाथी भागवतामध्ये श्रीकृष्ण भगवानाच्या तोंडून 'प्रतिमा माझ्या अचेतन व्यक्ती। संत सचेतन माझ्या मूर्ती।'

असे म्हटलेले आढळते. ' संत माझी सजीव प्रतिमा। संत सप्रेमा तो मीच। (साई सतचरित्र अ ११) साई सतचरित्रात म्हटले आहे.

कोणत्याही संताची पूर्वपीठीका पाहिली तर ते भक्तिपरायण, सत्कर्मात रस असलेल्या ईश्वरनिष्ठ माता पिताच्या पोटीच त्यांचा जन्म झालेला दिसतो. अेवढेच नव्हे तर संताच्या मातापित्यांना ईश्वरी अंश जन्माला येणार असल्याचा दृष्टांत मिळालेला असतो. मग ते कोणत्याही जातीचे असोत. ' म्हणून शुद्ध बिजापोटी फळे रसाळ गोमटी ' असे म्हटले आहे. संत हे योगभ्रष्ट पुरुष असतात. भगवतगीतेत भगवान सांगतात—

प्राप्य पुण्यकृतांल्लोकानुषित्वा शाश्वती समाः।
सुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोऽभिजायते ॥ ४१ ॥

अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमताम्।
एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशम् ॥ ४२ ॥

तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पौर्वदेहिकम्।
यतने च ततो भूयः संसिद्धौ कुरुनन्दन ॥ ४३ ॥

भ. गी. अ ६-४१, ४२, ४३

भावार्थ असा : योगभ्रष्ट पुरुष पुण्यावानाना मिळावयाच्या स्वर्गादि लोकांना जाऊन तेथे दीर्घकालपर्यंत राहून नंतर शुद्धाचरणी अशा श्रीमंताच्या घराण्यात जन्माला येतो. अथवा योग्यांच्याच कुळात जन्माला येतो. नव्या देहात पुनर्जन्माच्या देहातल्या बुद्धीसंस्काराचा लाभ होतो. पूर्वजन्मीच्या अभ्यासाने कर्मयोगाकडे आकर्षिला जातो. म्हणून काही संताना बाळपणीच ऋद्धीसिद्धी प्राप्त झालेल्या आढळतात. ते अंतर्ज्ञा असू शकतात. वेदपाठ शाळेत न जाता वेदावर प्रवचन करतात. सर्व भाषा अवः झालेल्या असतात. गीतेमधील वरील भगवंताच्या वचनाप्रमाणे शिर्डीचे साईबा थोर कुळात श्रीमंताच्या घरी जन्मलेले होते. अंतर्ज्ञानी होते. वेदावर प्रवचन क होते व आत्मज्ञानी होते.

तद्विदि प्रणीपातेन— ह्या गीतेतील श्लोकावर भाष्य करताना संस्कृत प्रकांड पंडीतानीही तोंडात बोटे घालावीत असे आश्चर्यजनक विश्लेषण त्यांनी केले. इंग्रजी भाषेमध्येही त्यांची प्रगती होती हे अेका भक्ताने इंग्रजी पत्र वाचून दाखविले त्यावरून दिसते.

अनेक संत अंतर्ज्ञानाने एकमेकाला ज्ञात होते. तारायंत्राप्रमाणे अेकमेकांची माहिती अेकमेकाला मिळत होती. देश काल वस्तु भिन्न। परि अेकाची उणखुण दुजा संत जाणे संपूर्ण। अंतरी अेकपण सकलिका। सर्व संत जरी आध्यात्ममार्गाने ईश्वराकडे जाण्याचा, परमेश्वर प्राप्तीचा, आत्मोद्धार करण्याचा भक्ती हा अेकच मार्ग दाखवित आले, तरी त्यांची वागण्याची कृती तऱ्हा वेगवेगळी होती. कोणी अति कर्मठ तर कोणी अति गबाळे. कोणी अति कोपी, तर कोणाची पिशाच्च वृत्ती. टेंबे स्वामी तर अति कर्मठ मार्गी होते. ते अेकदा अतिसाराने आजारी पडले. दिवसाला पाच पन्नासवेळा बर्हिदिशेला जावे लागले, तरी तेवढ्या पाच पन्नासवेळा नदीत बुडी मारून सोवळे नेसून देवावर अभिषेक करीत. गोंदवलेकर उर्फ ब्रह्मचैतन्य महाराज गुरू तुकामाई महाराज कुठेही बसत. झाडाझुडुपाखाली बसून ऊस चघळीत दिसायचे. ते कोणाला जवळ येऊ देत नसत. दगड मारून हाकलून लावीत. वेंडसरपणा दाखवित. पण सामर्थ्य केवढे मोठे! अेकदा गोंदवलेकर महाराजांना वडाच्या झाडावर चढून पाने काढावयास लावली. पानाच्या देठामधून घळ घळ चीक येत असलेला पाहून ते गो. महाराजाना म्हणाले—अरेरे! झाड आणि पाने रडत आहेत. जा, जा, पाने गोळा कर आणि होती तशी चिकटून लाव. तसे करताच पाने जाग्यावर पूर्वीप्रमाणे ताजी तवानी झाडावर दिसू लागली. असे आध्यात्मिक सामर्थ्य असलेले संत व त्यांचे शिष्य धन्य होत.

शिर्डीच्या साईबाबांना समकालीन संत श्रेष्ठ बंधुपैकी एक मानीत. ते संतामध्ये मुकुटमणी होते. सर्व धर्मीयानी आपापल्या धर्मात राहून 'सर्वधर्मे निधनं श्रेयो' या गीतावचनाप्रमाणे धर्मजागृत ठेवा असे म्हणणारे होते. त्यांच्या व्याख्येप्रमाणे धर्म म्हणजे हर एक प्राणिमात्राने इतर जीवाशी आत्मोपम्य भावाने वागण्याचि निती! हाच विश्वधर्म—अपना तक्या छोडना नहीं हे पालुपद श्रीसाईनाथाच्या मुखातून वारंवार निघत असे. संतासंतातील एकात्मता दाखविणारी काही उदाहरणे श्रीसाई सच्चरित्रात वाचलेली आहेत.

एकदा टेंब्ये स्वामी मच्छलीपट्टणाच्या वाळवंटात स्नान करून एका शिळेवर बसले होते. सभोवती दर्शनोत्सुक भक्तांचा मेळा जमला होता. त्यातूनच एक नांदेडकर वकील आपल्या स्नेहासह दर्शनास पुढे सरकले. कोण कोठले! इच्छा झाल्यावर तीर्थाटनास निघालो आहोत. शिर्डीलाही जावयाचे आहे. असे उत्तर दिले. शिर्डीचे नाव निघाल्याबरोबर टेंब्ये स्वामीनी जवळ पडलेल्या श्रीफळातून एक उचलून वकीलांच्या हाती दिले, व सांगितले हा नारळ आमच्या वडीलबंधुना द्या व आमचा नमस्कार सांगा 'नीट जपून न्या' असेही बजावले.

नांदेडकर मंडळी जेव्हा शिर्डीला आगगाडीने जाण्यास निघाली तेव्हा मनमाड स्टेशनवर उतरून अहमदनगर–कोपरगाव गाडी पकडावी लागली. गाडीला बराच वेळ होता तो पर्यंत मंडळीनी स्नाने करून घेतली आणि खाण्याकरिता चिवड्याचा पुडा काढला. तो फार तिखट निघाला म्हणून एकाने नारळ फोडून चिवड्याबरोबर खोबरे खाण्याची सूचना मांडली. नारळ म्हणताच नारळ जवळ होता. तो तात्काळ फोडून सर्वांनी चिवड्यावर यथेच्छ ताव मारला. भुकेपुढे तो नारळ टेंब्येस्वामीनी शिरडीचा साईबाबांना भेट म्हणून दिला हे सगळे विसरले. शिर्डीला आल्यावर सर्व मंडळी बाबांच्या दर्शनास एक दोनदा गेली. दोन वेळा बाबा काही बोलले नाहीत. मात्र तिसऱ्या वेळी बाबा उद्‌गारले ‘अरे स्वामीकडून मला आणलेली भेट कुठे आहे ? सर्व मंडळी स्तिमीत झाली. वकीलांनी बाबांचे पाय धरले आणि गयावया करून क्षमेची याचना करू लागले’ एक जण बाजारातून दुसरा नारळ आणण्यास उठलासुद्धा बाबा ओरडले अरे, त्या नारळाची सर दुसऱ्या नारळाला कशी येईल. तुम्हाला जपून न्या अशी स्वामीनी ताकीद दिली नव्हती का ? तुम्हाला एवढे सांगून-सुद्धा तो नारळ आणणे शक्य नव्हते तर ती जोखीम पत्करलीत कशाला ? सर्वजण खजील झाले. नांदेडकर वकीलांनी तोंडात मारून घेऊन बाबांपुढे साष्टांग लोटांगण घातले. बाबा त्यांची समजूत काढण्याच्या दृष्टीने म्हणाले आता स्वस्थ बसा. तुमची परीक्षा पहाण्याच्या दृष्टीने माझ्याच प्रेरणेने तो नारळ तुमच्या हातून फुटला. बाबांची ही क्षमाशीलता अंर्तज्ञानीवृत्ती व संताच्या एकात्मतेची दृष्टी पाहून ती नांदेडकर मंडळी बाबांचे कायमचे दास बनले.

दुसरी अशीच नांदेडची गोष्ट आहे. नांदेडला एक मुस्लीम मौलवी संत होते. ते हमाली करून पोट भरीत ते संत म्हणून कोणाचे त्यांच्याकडे लक्ष नव्हते. तेथील एक धनाढ्य गिरणीमालक एक पारशी गृहस्थ रतनजीशेट हे दासगणूंच्या सांगीवरून शिर्डीला बाबाकडे जाण्यास निघाले. इतक्यात मौलवी बुवांची त्यांच्याकडे फेरी झाली. रतनजीच्या मनात मौलवीसाहेबांबद्दल आदर वसत होता. त्यांचे त्यांनी मोठ्या प्रेमाने स्वागत केले व फराळ करून जा असे विनविले. नोकराला बाजारात पाठवून फळ-फळाची खरेदी करून आणली, व शिर्डीस जात असल्याचा आपला मनोदय कळ-विला. फराळ करून मौलवीबुवांनी त्यांना आर्शिवाद दिला. शिर्डीला आल्यावर हार तुरे वगैरे आल्यावर त्यांनी दक्षिणेसाठी काही पैसे पुढे ठेविले बाबांनी त्यातील तीन रुपये चौदा आणे परत करून बाकीचे तसेच ठेवले. बाबा म्हणाले अरे हे तीन रुपये चौदा आणे तू मला पूर्वी दिले आहेस. त्याने मी संतुष्ट आहे. जा तुझे इच्छीत कार्य पूर्ण होईल. तीन मुलगे व चार मुली होऊन तुझी संसार वेल फळानी बहरून जाईल.

रतनजीशेट नांदेडची बडी आसामी होती. गाड्याघोडी, नोकरचाकर, शेतवाडी, वगैरेने ते समृद्ध होते. फक्त त्यांना संतान नव्हते. त्यामुळे ते बेचैन होते. दासगणूनी शिर्डीला जाऊन बाबांचा आशिर्वाद घ्या असे सुचविले होते. दासगणू पुन्हा भेटल्यावर, बाबांनी तू मला तीन रुपये चौदा आणे पूर्वी दिलेस असे म्हटले त्याचा उलगडा झाला नाही. मी तर प्रथमच शिर्डीला गेलो. पूर्वी कधी गाठभेट झाली नाही. मग बाबांच्या या बोलांची संगती कशी लावायची? दासगणूसुद्धा बुचकळयात पडले. त्यांनी बारकाईने चौकशी केली. शिर्डीला जाण्यापूर्वी कोणाची भेट झाली होती. कोणाला काही पैसे वगैरे दिले होते का? रतनजी शेठना मौलवीबुवाची आठवण झाली. त्यांना आपण फराळ देऊन त्यांचा आशिर्वाद घेतला होता हे सांगितले. बाजारातून आणलेल्या फराळाच्या पैशाची यादी मागविली. ती बरोबर तीन रुपये चौदा आणे भरली. दासगणू म्हणाले 'उलगडा झाला. मौलवीबुवा बाबासारखेच संत आहेत. तुम्ही त्यांना ओळखत नाही. तुमचे इप्सीत बाबांकडून पूर्ण होणार होते म्हणून मी तुम्हाला शिर्डीला पाठविले. त्याचवेळी मौलवीबुवांचा आशिर्वाद मिळाला. बाबा आणि मौलवीबुवा देहाने दोन असले तरी अंतर्यामी एक आहेत हे सिद्ध झाले.

संतांच्या एकात्मतेची तिसरी एक गोष्ट लक्षात ठेवण्यासारखी आहे. बेळगावजवळ वडगावला एक प्रसिद्ध परान्मुख संत राहात असत. त्यांच्याकडे मोजणी मापाच्या पथकातील एक मामलेदारी इच्छूक बी. ए. झालेला गृहस्थ दर्शनाला गेला. त्यावेळी ते संत निश्चलपणे विचार सागर ग्रंथ वाचीत होते. त्या ग्रंथाकडे बोट दाखवून ते म्हणाले 'ह्या ग्रंथाची पारायणे करा. तुमची वांछित गोष्ट पुरी होईल. पुढे उत्तरेकडे जेव्हा जाल तेव्हा एक महान संत पुढील मार्गदर्शन करील.' मामलेदार झाल्यावर जेव्हा तो शिर्डीला गेला तेव्हा बाबांनी त्याला इषारा दिला. कानडी आप्पांचे ते सांगणे ।जैसे रेडियासंगे घाट चढणे। ऐसे न येथील चालणे । अंग झिजविणे अनिर्वाय। बाबांचे हे शब्द कानी पडताच त्याला अंतर्यामीची खूण पटली. वडगावला कानडी संताचे दर्शन घेताना उत्तरेकडील संत मार्गदर्शन करतील. हे शब्द तंतोतंत पटले. घाट चढताना रेडयाचे वहान करावे लागले तेहीं पटले. बाबांच्या ठिकाणी त्याची भक्ति आणि श्रद्धा द्विगुणीत झाली. असाच एक भक्त बाबांचे दर्शन घेऊन मशिदीच्या पायऱ्या उतरत असता 'आपण आणखी एक रुपया बाबांना द्यायला पाहीजे होता' अशी सद्भावना अंतर्यामी उम्दवली. परंतु एकदा निरोप घेऊन निघाल्यावर परत जाणे योग्य नाही असा मित्राकडून पूर्वीचे सांगणे झाल्या असल्यामुळे तो तसाच थेट नाशिकला काळ्या रामाच्या देवळात आला. तेथे एका संताचे प्रवचन चालले होते. ते ऐकण्यास तो थांबला. प्रवचनकार संताची आणि

त्याची दृष्टादृष्ट होताच प्रवचनकार आपल्या जागेवरून उठले आणि गर्दीतून वाट काढीत त्या शिर्डीकर भक्ताचा हात पकडला माझा रुपया कोठे असे सांगताच निमूट-पणे त्याने खिशातून रुपया काढून त्यांच्या हातावर ठेवला. शिर्डीत असताना आणखी अेक रुपया द्यायचा आपण मनात आणले होते. तो बाबांनी अशा तऱ्हेने वसूल केला. संताची अेकात्मता दाखविणारी आणखी अेक गोष्ट लक्षात येण्यासारखी आहे. हरिश्चंद्र पितळे यांना अेक श्रीमंत गृहस्थ मुंबईत गणूदासांची कीर्तने ऐकून आपल्या लहान मुलाला वारंवार येणारी अपस्मारांची फीट साई दर्शनाने घाल-विण्याकरता शिर्डीला आले.

प्रथम दर्शनीच बाबांची आणि त्या मुलाची दृष्टादृष्ट होताच मुलाला न भूतो न भविष्यती अशी भयंकर फीट आली. तोंडातून फेस आला. हातपाय गार पडले. कुडीतून प्राण जातो की राहतो अशी स्थिती झाली. त्याची आई बावरली. हे काय झाले ! मंदीरात देवदर्शनाला जावे आणि मंदीरच आंगावर कोसळावे अशी तिची स्थिती झाली. तिने बाबांचे चरण धरले व अकांत मांडला. बाबांनी आश्वासन दिले. घाबरू नका. त्याला उचलून घराकडे न्या. थोडया वेळाने तो सावध होईल. आता पुनः फीट येणार नाही हीच शेवटची.

बाबांचे बोल फोल कसे होतील ! लवकरच त्यांना तसा अनुभव आला" दररोज येणारी अपस्माराची फीट पुनः आली नाही. काही दिवस शिरडीला राहून ते जेव्हा निरोप घेण्यास बाबांकडे आले त्यावेळी तीन रुपये खिशातून काढून बाबा पितळेना म्हणाले पूर्वी तुम्हाला दिलेल्या दोन रुपयेबरोबर हे ठेवा आणि पूजेला लावा.

पितळे आश्चर्य चकित झाले. आपली तर ही पहिलीच शिरडीची वारी. बाबांनी मला पूर्वी दोन रुपये कधी दिले ? मुंबईला आल्यावर त्यांनी आईला ही सारी हकिकत सांगितली. आई म्हणाली, लहानपणी तुला अक्कलकोट महाराजांकडे नेले होते त्यावेळी महाराजांनी तुझ्या हातात दोन रुपये दिले होते. सर्व संत ईश्वरी अंश आहेत. त्यांच्यात दुजाभाव नाही.

श्रीसाईबाबा–अवतारी महान् संत

—श्री. बाळकृष्ण अ. देसाई
१५१, गोखलेरोड, भांगरवाडी,
लोणावळा ४१०४०१

सदा सत्स्वरूपं चिदानंद कंदमम् । जगत्संभवस्थान संहार हेतुम् ॥
स्वभक्तेच्छया मानुषं दर्शयन्तम् । नमामीश्वरं सद्गुरू साईनाथम् ॥ १ ॥

माणसा-माणसात जेव्हा अधर्म माजतो, लहान मोठा ही भावना विसरली जाते, अशाच वेळी अधिकारयुक्त वाणी समाजाला ताळ्यावर आणू शकते. अन् अशा दुर्घटना प्रसंगी देवाला मानवरूपात अवतीर्ण व्हावे लागते नि दुर्जनाना विश्वासात घेऊन किंवा त्यांचा नाश करून आपले इच्छित पूर्ण करावे लागते.

प्रत्यक्ष भगवान श्रीकृष्णाला 'परित्राणाय साधूनां विनाशायच दुष्कृताम् । धर्म-संस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥' प्रगट व्हावे लागले नि धर्माची, न्यायाची विसकटलेली घडी पूर्ववत् बसवावी लागली.

थोड्या फार फरकाने तेच कार्य श्रीसाईबाबांनी केले. त्यांचा जीवनपट अनेक चमत्कारांनी गुंफलेला आहे.

ज्ञानदेवांना आपण अवतारी पुरुष मानतो. सातशे पंच्याहत्तर वर्षांपूर्वी त्यांनी ह्या जगाचा निरोप घेतला. लहान पोरकी चार भावंडे. सांभाळायला, मायेचा हात अंगावरून फिरवायला कुणी नाही. उलट संन्याशाची पोरं म्हणून तिरस्कारिलेले हे कोवळे जीव स्वतःच्या कर्तृत्वावर अखिल जगाला दिपवू शकले.

चौदाशे वर्षे जीवन जगलेला गोदातीरीचा प्रसिद्ध योगी चांगदेव वाघावर स्वार होऊन नि हातात जिवंत सर्पाचा चाबूक फडकावीत ज्ञानदेवांना खजील करण्या-साठी आळंदीला भेटण्यास आला. ते दिवस हिवाळ्याचे असल्यामुळे ही चारही भावंडे एका पडक्या भिंतीवर ऊन खात गोष्टी बोलत बसली होती. लोकांनी धावत येऊन सांगितले, 'अहो, ज्ञानोबा! चांगदेव आपणास भेटण्यास आले आहेत. तुम्ही त्यांना सामोरे जा की! त्यांचे स्वागत करणे तुमचा धर्म आहे.'

ज्ञानदेवांनी अंतर्ज्ञानाने चांगदेवाचा अहंभाव ओळखून भिंतीवरून खाली न उतरता उलट भिंतीलाच आज्ञा केली, 'चल पुढे! चांगदेव आलेत भेटायला.

त्यांचं उत्तम स्वागत व्हायला हवं !' अन् काय आश्चर्य ! आज्ञा होताच ती भिंत खरोखरीच पुढे पुढे सरकू लागली. लोक अवाक होऊन हा चमत्कार पाहू लागले.

वाघावर कुणीही बसू शकेल. कारण तो जिवंत प्राणी. युक्तीने नि जरबेने ताब्यात ठेवता येतो. पण मातीची निर्जीव भिंत चालू शकते हे लोकांनी नि चांगदेवानी प्रथमच पाहिले. तो लज्जीत झाला, नि त्याने ज्ञानदेवाचे पाय धरले. भिंत चालते, ह्या ऐकीव गोष्टीवर कुणीच विश्वास ठेवला नसता. पण प्रत्यक्ष घडले ते लोकानी पाहिले. असलाच चमत्कार 'साई' जीवनात घडला तो असा—

चमत्कार १ 'द्वारकामाई' ही मशिदीबाहेरील बाबांची वावरण्याची नेहमीची जागा. ती रोज झाडून स्वच्छ ठेवली जात असे. तशीच ती रात्री उजेडाने न्हाऊन निघेल इतकी तिथे प्रकाशाची सोय केली जात असे. यासाठी कितीतरी पणत्या तेवत असत. पणत्याना लागणारे तेल शिरडीतील व्यापाऱ्यांकडून ते मिळवीत असत. सायंकाळी भांडे घेऊन जायचे नि प्रत्येक दुकानासमोर उभे राहायचे. अशा-रीतीने मिळणाऱ्या तेलावर त्यांच्या पणत्या तेवत असत.

एकदा काय झाले, ते सर्व व्यापारी चिडले, नि आपापसात म्हणू लागले, 'काय म्हणून आपण ह्या फकीराला रोज रोज फुकट तेल द्यायचे ? आजपासून तेल बंद.'

त्या सायंकाळी त्यांच्या भांड्यात तेलाचा एक थेंबही कुणी टाकला नाही. बाबा शांतपणे निर्विकार चेहऱ्याने द्वारकामाईत परतले. सर्व पणत्या पुसून स्वच्छ केल्या, आणि त्यात वाती घालून त्या सर्व पाण्याने भरल्या. तिन्ही सांज होताच त्यानी वाती पेटविल्या. नि काय आश्चर्य, त्या वाती तेलवातीप्रमाणे छान पेटू लागल्या.

हां हां म्हणता ही बातमी सर्व शिरडीभर पसरली. लोकांच्या झुंडी द्वारकामाईकडे लोटू लागल्या, नि प्रत्येकाने आश्चर्याने तोंडात बोटे घातली. व्यापारी समजले. हे काही साधा फकीर नसून अचाट कर्तृत्वाचा अवतारी पुरुष आहे, नि तेव्हापासून श्रीबाबांवर सर्वांची एकनिष्ठ श्रद्धा बसली.

चमत्कार २ : श्रीबाबांपुढे अचानकपणे दुसरे एक आव्हान ठाकले. संगमनेरमधील मुसलमान आणि काझी यांनी संगनमत करून बाबांना धडा शिकविण्याचा चंग बांधला तो असा—

बाबा शिरडीतील मशिदीबाहेरील आवारात ' द्वारकामाईत ' हिंदूंचा घोळका जमा करून त्यांना उपदेश करतात, चमत्कार करून दाखवतात. त्यांचे सारेच शिष्य हिंदु. त्यांच्यातच ते अहर्निश रमलेले असतात. शुक्रवार ऐवजी गुरुवार पवित्र दिन मानून भजन पूजन करतात. हिंदु देवदैवतांना, कथा—कीर्तनाना उत्तेजन देऊन त्यातच रमून जातात. म्हणून वीस-पंचवीस मुस्लीमांची टोळी काझीच्या पुढारीपणाखाली हातात लाठ्या काठ्या घेऊन शिरडीकडे बैलगाड्यातून यायला निघाली. हे वृत्त बाबांना अंतर्ज्ञानाने कळले. पण त्याचा त्यांनी कुठेच उच्चार केला नाही.

वाटेत त्या लोकांचे एकमत दुभंगले नि आपसात वादावादी सुरू झाली. त्याच त्वेषाने ते बाबांजवळ आले. म्हाळसापति बाबांचे परमभक्त. त्याच सुमारास पूजा साहित्य घेऊन आले. मुसलमान त्यांना आत पाऊल टाकू देईनात. त्यांनी द्वारकामाईचे दार अडविले. हा प्रकार नवा होता. ते भिऊन माघारी वळणार तोच बाबांनी त्यांना हाक मारली, नि मोठ्या आवाजात म्हटले, ' डरना नहीं. मेरे पास आव. ये तो मख्खीयाँ है। '

बाबांचा तो करडा आवाज, तेजस्वी डोळे अन् दिव्य शक्ति न्याहाळून मुसलमान चपापले. थरथरू लागले अन् तिथून त्यानी मुकाट पाय काढला. मागे वळून पाहाण्याची त्यांना छाती झाली नाही.

लोक बाबांच्या तोंडाकडे पाहू लागले. तेव्हा त्यांनी ' नका करू भांडण, कुणाची निंदा। देव आणि साधुसंत याना वंदा ' ॥ एवढे म्हणून ' ये सब मालीक के हातमें है ' । असे उद्गार काढले.

जे ज्ञानियाच्या राजाने केले, तसलीच असंभवनीय कृत्ये श्रीबाबांनी केली, नि म्हणूनच माझ्या दृष्टीने ते अवतारी दिव्य महापुरुष !

' थॉमस ग्रेने ' म्हटले आहे, The path of glory leads but to the grave. मृत्यु अटळ आहे. तो येईपर्यंत जीवन उजळून टाका.

श्रीसाई आपल्या भक्तांना तेच सांगत. ' सर्व अशाश्वत जीवन एका क्षणाचा बुडबुडा ! जे काय चांगले करायचे असेल, ते विनाविलंब आताच करा ! '

बाबांना धार्मिक विषमता मुळीच पसंत नव्हती. ते म्हणत, ' आपण सारी माणसे एकाच प्रभूची लेकरं. सारख्याच अवयवांची रंग रूप पाहाणे हे गौण आहे. मा

परस्पर भेदभाव अन् द्वेष कशासाठी ? धर्म अनेक असतील, पण सर्वांपोटी माणुसकी हेच एक प्रेमवर्धक मोठे तत्त्व आहे. देवापाशी हे भेद नाहीत. त्याला त्याची सारी लेकरं समान. सर्वांनाच तो एकाच न्यायाने पोसतो, वाढवतो नि चूक झाल्यास शिक्षाही करतो.' काचेसारखे राहा स्वच्छ, आपुले बिंब आपणात पाहा। आणि सर्वभूती ईश्वर पाहून समता बुद्धीने राहा ॥ किती गोड नि थोर उपदेश हा!

कोणत्याच गोष्टीत उतावीळपणा नको. सबुरीने घ्या म्हणजे सारे काही मनाप्रमाणे व्यवस्थित नि चांगलेच होईल.

भक्तांच्या जीवनात परिवर्तन घडविण्यासाठी श्री साईबाबांसारख्या अवतारी महात्म्याने मानवी रूप घेऊन भक्तांना दर्शन दिले, त्यांच्यात नाचले, खेळले नि त्यांची जीवने धन्य केली, उजळून टाकली. ते वारंवार म्हणत, 'why you fear I am here !'

अशा ह्या थोर साई–सन्ताला माझे सहस्त्रः प्रणाम ! अन् थोडा फेरफार करून म्हणेन, 'माझी जीवीची आवडी, शिरडीला नेईन गुढी ! '—

ॐ तत् सत्...

श्री. पद्मनाभ बाबरेकर साईचरणी विलीन

श्री. पद्मनाभ मधुसुदन बाबरेकर हे अत्यंत साईभक्त होते. ते वाणगांव येथे आकस्मिकपणे ता. ४ मार्च १९८१ रोजी (महाशिवरात्री) बुधवार पहाटे ५–४५ वाजता श्रीसाईचरणी विलीन झाले.

ईश्वर मृतात्म्यास शांती देवो.

मनात आणले नि गाडीची सोय बाबांनी केली

—श्री. जयवंत श्रीधर सबनीस
३।२ म्युच्युअल कॉलनी
मोगल लेन, माहीम
मुंबई १६

● परमपूज्य श्री साईबाबांचा महिमा किती वर्णावा !

श्री साईनाथांची कृपा झाल्यावर काहीवेळा चमत्कार झाल्यासारखे वाटतात. मी माझा एक अनुभव येथे देत आहे.

डिसेंबर १९७९ मध्ये मी, माझे कुटुंबीय व इतर काही नातेवाईक मिळून आम्ही आठजण श्रीसाईबाबांच्या दर्शनासाठी शिरडीला गेलो होतो. जाताना नाशिकला मुक्तिधाम येथे आम्ही मुक्काम केला होता.

दुसऱ्या दिवशी पहाटे उठून शिरडीची गाडी पकडण्यासाठी एस. टी. स्टॅण्डवर आलो. शिरडीला जाणाऱ्या सर्व गाड्या भरलेल्या होत्या. पण श्रीसाईंच्या दर्शनाला जाण्याची फारच इच्छा असल्याने आम्ही जादा गाडी असल्यास विचारण्यास गेलो. जादा गाडी असुनही ती भरलेली असल्याने तसेच एखादी खाजगी गाडीसुद्धा जाण्यासाठी मिळत नसल्याने निराश होऊन आम्ही विमनस्कपणे उभे होतो. गाडी सुटता-सुटता कंडक्टर आत चढला व आश्चर्य म्हणजे त्याने फक्त शिरडीस जाणाऱ्या वाशांना गाडीत बसण्याची परवानगी दिली. त्यामुळे वाटेतील स्थानकावर उतरणारे वे प्रवासी खाली उतरले व बरीचशी गाडी रिकामी झाली. अशा प्रकारे साईबाबांच्या कृपेमुळेच आम्हाला त्या गाडीत जागा मिळून साईंच्या दर्शनास आम्ही निघालो.

शिरडीला सकाळी १० वाजता पोहोचलो. एस. टी. स्टॅण्डवर शिरडीहून परतीच्या गाडीची तिकीटे किंवा निदान राखीव जागांची तिकीटे मिळवण्याचा प्रयत्न केला. पण गर्दीमुळे आम्हाला नकारच मिळाला. शिरडीला श्रीसाईबाबांच्या दर्शनाबरोबरच आरतीलाही हजर राहिलो. नंतर जेवण उरकले व परत तिकिटांच्या व्यवस्थेसाठी एस. टी. स्टॅण्डवर गेलो. खूप प्रयत्न करूनही गाडी मिळेना. उभे राहून जाण्याची तयारीही आम्ही दर्शविली पण तरीही नकारच !!

शेवटी हताश होऊन आता संध्याकाळी व रात्रीही शिरडीत राहायची पाळी येईल तर काय सोय ? असा विचार मनात आला. शिरडीत त्यावेळी गर्दीही खूपच

होती. तसेच थंडीचा कडाकाही फार जाणवत होता. बिछाने व गरम कपडे याशिवाय राहाणे कठीण वाटत होते. एखादी गाडी वा खाजगी टॅक्सी काही मिळेल तर किती बहार येईल असे वाटत होते म्हणूनच आम्ही श्रीसाईनाथांचा मनोमन धावा करीत होतो. स्टॅण्डमधून बाहेर रस्त्यावर येतो तर रस्त्यावर एक अॅम्बॅसीडर कार उभी! एकट्या ड्रायव्हरशिवाय गाडीत कोणीही नव्हते म्हणून धावतच गेलो व चौकशी केली की नाशिकला जाणार का? जात असाल तर भाडे आहे. तो ड्रायव्हर नाशिकलाच जाणारा होता व आम्हा आठजणाना घेऊन जाण्यास तो तयार झाला. जणू काही श्रीसाईबाबांनीच आमच्यासाठी टॅक्सी पाठवून दिली कारण तासभर तेथे एकही रिकामे वाहन दिसत नव्हते. एकंदरीत हा एक चमत्कारच झाला!

अशा रीतीने आम्ही वेळीच नाशिकला पोहोचलो व मुक्कामी जाऊन मुक्तिधामच्या आजूबाजूला फिरायला आम्हाला उत्साह व शक्ति राहिली.

यावरूनच साईची लीला केवढी अगाध आहे याची कल्पना येते.

॥ श्री दत्तमहाराज प्रसन्न ॥

शरण मज आला आणि वाया गेला ।
दाखवा दाखवा ऐसा कोणी ॥

सोन्याची शुद्धता आणि कलात्मक दागिने बनविणारी
माहिम भागातील विश्वासपात्र एकमेव पेढी म्हणजेच—

मे. शंकर हरी वैद्य (रत्नागिरीकर)
आणि कुष्टे ज्युवेलर्स

पाठारे मॅन्शन, ले. ज. रोड, माहिम, मुंबई—४०० ०१६.
फोन : ४६७०१८

(सिटीलाईट सिनेमा जवळ)

[वी. वाय. पी.]

बाबांची उदी आणि डॉक्टरांचे बोट

—सौ. शैलजा सूर्यकांत कोटलवार
राधामाधव, टिळकनगर, चेंबूर ८९

● साधारणतः पाच सहा महिन्या पूर्वीची गोष्ट आहे. माझे यजमान डॉ. सूर्यकांत कोटलवार यांच्या डाव्या हाताच्या बोटाच्या नखाला एका बाजूला प्रथम दुखू लागले. तिथे नंतर चांगली सूजही आली व एक दोन दिवसात तिथून पूं व पाणी बाहेर येऊ लागले. त्या भागाला जबरदस्त खाजही यायची. हे एका बोटाचे प्रकरण वाढत जाऊन दुसऱ्या पण बोटाला तसेच व्हावयास लागले. अक्षरशः एक बोट तर सडलेच होते व दुसरे पण लौकरच तसेच होणार असा रागरंग दिसू लागला. यजमान स्वतः डॉक्टर असल्याने गोळ्या व मलम चांगले महिनाभर ते स्वतः करीत होते. पण बोटे बरी होण्याऐवजी दिवसे दिवस जास्तच चिघळत चालली होती त्यामुळे त्यांना काही एक सुचतच नव्हते. शेवटी ते म्हणाले आता दुसऱ्या तरी डॉक्टरांना दाखवून बघू या. म्हणून ज्या एका मित्र डॉक्टरवर त्यांचा खूप विश्वास होता त्यांचेकडे ते गेले. ते डॉक्टर म्हणाले, अरे तू करतोस त्याच गोळया व मलम चालू ठेव. हा एक्झिमा आहे. तो नुसत्या औषध गोळ्यांनी बरा झाला असे दिसले तरी तो तात्पुरता बरा झाला हं! पुन्हा पुन्हा तो उद्भवतोच. यजमान डॉ. कोटलवार तर अगदी वैतागून गेले होते. मग मी त्यांना म्हणाले, अहो, डॉक्टरी उपाय तर आपण करतोच पण आता आपण जे या विश्वाचे डॉक्टर आहेत त्यांनाच आता सांगू या" लगेच मी श्रीसाईबाबांच्या तसबिरी जवळ गेले व शांत चित्ताने उभी राहून हात जोडून त्यांना सांगितले, 'एखादा रोग माणसाला बरे करणे यासाठी असाध्य असेलही परंतु आपणाला असाध्य काय आहे काहीच नाही. आजपासून तुमची उदी व तुमच्या नावाचे स्मरण करून डॉक्टर गोळ्या व मलम लावतील व जर त्यांना चांगला गुण आला तर मी हा त्यांचा अनुभव 'श्रीसाईलीला' या तुमच्या मासिकात छापावयास देईन.'

आणि काय आश्चर्य पहा! न चुकता चारच दिवस बोटाला डॉक्टर उदी लावत गेले आणि पाचव्या दिवशी बोट पूर्ववत् अगदी जसेच्या तसे झाले. खाज नाही की पू नाही नि पाणी नाही!!

☆ ☆

पूर्ण श्रद्धा आणि धीर। हेच मूर्त उमा महेश्वर।

—सौ. शांताबाई सरोदे
उर्लेंगल बिल्डिंग नं. ६ खो. क्रमांक १०
न. चिं. केळकर मार्ग, दादर मुंबई २८

● पूर्ण श्रद्धा आणि धीर। हेच मूर्त उमा महेश्वर। मस्तकी नसता यतकृपा करा। दिसे न विश्वंभर हृदयस्थ। वदले साईनाथ गुरुवर्य। उद्‌गार ज्यांचे अमोघ वीर्य। पाहिजे निष्ठेचे अल्प धैर्य। महदाश्चर्य पावाल।

श्री साईबाबांनी श्रद्धेला आदिशक्ती ही शंकराची अर्धांगी पार्वती व सबूरीला शंकर म्हणून शिवशक्ती एक आहे. प्रपंच व परमार्थातील सुख, आनंद हे शिवशक्ती श्रद्धा सबूरीनेच प्रत्येकास अनुभवावयास मिळते. साईनाथ हे नावही असेच गोड आहे—सा+ई=साई हीच आदिशक्ती उमा तिचा नाथ शंकर, साईशंकर मिळून झालेले हेच साईनाथ.

साईराम हेही साई सीता तिचा राम झालेले साईराम, साईकृष्ण, साईविठ्ठल ही सर्व रूपे त्या त्या शक्ती बरोबर प्रकटवून श्री साईबाबांनी भक्तांना दाखविली. तसेच हे श्री साईदत्त भक्तांकडून त्रिपुंड्रही आवडीने लावून घेतात. त्या त्रिपुंड्रावर अगर दुबोटी आडवे गंधावर कुंकु, अष्टगंध बुक्का हेही लावून घेतात. श्रीसाईदत्ताच्या ह्या पद कमलातूनच श्रीगंगामातेने आश्रय घेतला.

अखिल विश्वाचा प्रपंच पहाणारे हे आपले मायबाप श्रीसाईनाथ त्यांचे नाव घेताना ते आपण पूर्ण श्रद्धा आणि सबूरीने घेऊन आपल्या प्रपंच व परमार्थातल्या प्रत्येक कार्यात त्यांच्या ह्या दोन तत्वाने जगावे. अशी गुरूदक्षिणा (श्रद्धा, सबूरीची) शिष्याने श्री साईमाऊलीला अगोदरच दिली. तर त्यांच्या आयुष्यात कितीही अड-चणीचे प्रसंग आले. तरी तो निराश अपयशी न होता सुखी समाधानी जीवन जगतो.

वादावादी नाही बरी। नको कुणाची बरोबरी। नसता श्रद्धा आणि सबूरी। परमार्थ तिळभरी साधेना। परमार्थात मुख्य श्रद्धा, सबूरी असेल तरच परमेश्वराचे सहाय्य त्याच्या दिव्यशक्तीचे दर्शन अनुभवायास मिळेल. तर्कवादाने, चिकित्सकपणे

पहाणाऱ्यांना तिळा एवढा सुद्धा परमार्थ साधणार नाही. तर भोळ्या, प्रेमाच्या शुद्ध भक्तीने नवविधा भक्तीपैकी कोणतीही भक्ती असो ती आपल्या हातून घडावी. तेव्हाच तो प्रसन्न होतो.

नलगे मज पुजा संभार। षोडश वा अष्टोपचार। जेथे भाव अपरंपार। मबला थारते ठायी। चांदीचे ताटातले पंचपक्वाने पेढे यांच्याने तो पावत नाही. तर शुद्ध प्रेमाने भावभक्तीने अर्पण केलेल्या पिठलं, कांदा भाकर, एक पेढा यांच्यानेही तो संतुष्ट होतो. भक्ताने अर्पण केलेल्या वस्तूची किंमत व्यावहारीक दृष्टया कितीही मोलाची असो त्याची श्रीबाबा किंमत पहात नाहीत. तर ती अर्पण करताना त्या भक्ताची शुद्ध प्रेमाची, भावनेची, भोळ्या भक्तीची किंमत पहातात, आणि ती घेण्यासाठी आतुरतेने पुढे येतात, व एकपट घेऊन दसपट त्याच्या पदरात टाकतात.

अंधश्रद्धेने भक्ताने भक्ती करू नये. त्याने त्यांचे श्रम फुकट जातात आणि त्याला सुखही मिळत नाही. देव प्रसन्न व्हावा. आपली इच्छा पूर्ण व्हावी म्हणून अन्न, पाणी न घेता उपवास करून देहाला कष्ट देऊन भक्ती करण्याने देव भेटत नाही. सारांश सकल इंद्रिय शक्ती। तरीच घडे देवाची भक्ती। अन्नाविण क्षीणत्वा येवी। त्या न गति परमार्थी। म्हणून अति भोजन हेही चांगले नाही. मितभोजन सुखकारक असते. आत्मा संतुष्ट केल्यानेच परमात्मा प्रसन्न होतो असे श्रीबाबा सांगतात.

तसेच ऋण काढून सण साजरा करणे, तीर्थयात्रा करणे, हा कर्जबाजारीपणा भक्ताने करू नये. आहे त्या परिस्थितीतच श्रद्धेने देवाची भक्ती करून आनंदाने रहावे.

तसेच ते सांगतात की नादी कुणाच्या लागु नका। जन्मपत्रिका पाहु नका। सामुद्रिका विश्वासु नका। चालवा निका अभ्यास। तर प्रत्येकाच्या व्यवसायात त्याने प्रयत्नाने, चिकाटीने श्रम करून माझ्यावर पूर्ण विश्वास ठेवून चालावे. कारण परमेश्वरावर ठेवलेल्या अढळ श्रद्धाशक्तीनेच त्याला त्याच्या कामात यश मिळेल. ते काम करताना सत्याने, सदाचाराने परमेश्वराला साक्ष ठेवून केल्याने तो सुखी होईल. श्रीदेवाच्या कृपेने, श्रमाने मिळविलेले पैसे, सुख जन्मभर सरत नाही. आणि फुकटाचे लबाडीचे पैसे कोणी दिले तर ते जन्माला पुरत नाही. चार दिवसाची श्रीमंती भोगण्यापेक्षा देवापुढे श्रद्धेने पदर पसरून त्याच्या प्रसादाने जन्माचे सौख्य भोगावे.

श्रीबाबा सांगतात की अशी श्रद्धा ठेवा की, " ठाईच बैसोनि मजला पुसा। उगीच कां रानोमाळ गिंवसा। पुरवितो मी तुमचा धिंवसा। एवढा भरंवसा राखावा। असे मी भरलो सर्वां ठायी। मजविण रीता ठाव नाहीं। कुठेही कसाही प्रकटे पाही

भावा पायीं भक्तांच्या।" देवाच्या शोधासाठी, सुखासाठी तुम्ही कुठेही लांब जाऊ नका. कारण मी सर्व ठिकाणी भरून उरलो आहे. माझ्याशिवाय अशी कुठेही जागा रिकामी नाही. म्हणून माझ्यावर पूर्ण श्रद्धा भाव ठेवून मनाने सतत माझ्याकडे पहा व देहाने प्रपंच करा. तेव्हा तुमच्या सर्व इच्छा मी तुमच्या बसल्या ठिकाणीच पूर्ण करीन ही मदत करण्यासाठी तुमच्यापुढे जागृतीत, स्वप्नात, दृश्य, अदृश्य रूपात कोणत्याही वेळी प्रकट होऊन ती मी पूर्ण करीन. म्हणून एवढा विश्वास माझ्यावर ठेवा.

नलगे तयासी बोकड, कोंबडा। नलगे तयासी टका दोकडा। एक भावाचा भुकेला रोकडा। करी झाडा संकटांचा। ह्या दयाळू मातेला बोकड, कोंबडा अगर कुठल्याही गोष्टीची जरूर नाही. तर अंतकरणातून उठलेल्या निर्वाणीच्या हाकेला ती धावून येते आणि भक्ताला संकट मुक्त करते.

अशा पूर्ण श्रद्धा भक्तीने, सबूरीने चालताना कधी कधी असे होते; की चालू जाता कथिल्या वाटे। आरंभी गोड वाटे। पुढे ऐसे पसरतिल सराटे। काटेच काटे चोहीकडे। मग त्या निष्ठेस फुटतील फाटे। सहज मनी संशय दाटे। किमर्थ साई या आडवाटे। आणि हे वाटे मनाला। परि हे ऐसे जेथे वाटे। तेथेच श्रद्धा धरा नेटे। कसोटीच ही प्रत्यक्ष संकटे। तेणेच पैठे दृढ श्रद्धा। प्रथम आपण श्रीबाबांना श्रद्धेने हाक मारतो. मनातील इच्छा पूर्ण होते. गोड वाटते. पण कधी कधी आपल्या भक्तीची परीक्षा होते, आणि त्यावेळी आपल्या ऐहिक पारमार्थीक इच्छा पूर्ण होण्यास वेळ लागतो. अशावेळी आपल्याला वाटते देवा! माझ्या सरळ जाणाऱ्या रस्त्यावर असे काटे का पसरले! मी घसरणार नाही ना! माझं हसं होईल का? असा संशय येतो. आणि त्याचवेळी आपण आपला पाय न घसरता, आपल्या श्रद्धेला तडा न लावू देता त्याच रस्त्याने धैर्याने पुढे चाललो तर आपल्या मार्गावर पसरलेले काटे अड-चणी जाऊन ती फुले होतात. वाट मोकळी होते. म्हणून पूर्ण श्रद्धा, सबूरीनेच मंझील गाठावयास मिळते.

अशा श्रद्धा, सबूरीने जे भक्त जगतात. त्यांची स्थिती पाठीशी असता श्रीसमर्थ कोणीही लावू न शके हात। ऐशिया निर्धारे जे निर्धास्त। धन्य ते भक्त साईचे। आणि ही निर्भयताच त्या भक्ताला आपत्ती, विपत्ती, शारिरीक पीडा, शापताप यांच्या-तून सोडवते. त्या भक्ताला शांत, समाधानी, तृप्त बनवते–ह्या श्रद्धा सबूरीनेच श्रीबाबांकडे जाणाऱ्या प्रत्येक भक्ताला त्यांनी सांगितलेली अकरा वचनांची प्रचिती, त्यांच्या उदीचा अनुभव घ्यावयास मिळेल. श्रद्धा, सबूरीने केलेल्या प्रेमभक्तीने भक्तांच्या मनातील तमोगुण, रजोगुण जाऊन सात्विक गुणांचा उदय हळूहळू आपो-

आप होत जातो, व त्याच्या मनातील अज्ञानाचा आधार नाहीसा होऊन श्रीसाईनाथ उमा महेश्वराचा कृपा वरदहस्त त्यांच्या डोक्यावर राहून विश्वंभरात भरून उरलेले हृदयस्थ श्री सद्गुरू साईनाथांचे दर्शन घडेल.

साखरेची गोडी कानाने ऐकून, तोंडाने बोलल्याने समजणार नाही. तर ती तोंडात टाकल्यावरच त्याची गोडी कळेल म्हणून श्रीसद्गुरू साईनाथांकडे एकच मागणे आहे, की देवा! हे सर्व समजत असले तरी ते आम्हाला अनुभवायचे आहे. म्हणून पुढील प्रार्थना मान्य करून आम्हाला हे दान द्या.

म्हणून बाबा आपुल्या प्रभावे। हे ज्ञान अंगे अनुभवावे।
सहज सायुज्य पद पावावें। दान हे द्यावे कृपेने।

[वरील लेखातील सर्व ओव्या श्रीसाई सत्चरित्रातील आहेत.]

साईनिकेतन दादर रामनवमी उत्सव

श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडीच्या दादर कार्यालयात रामजन्मोत्सवाचा कार्यक्रम अतीव उत्साहाने साजरा करण्यात आला. सकाळपासूनच भक्तांनी श्रीबाबांच्या दर्शनास गर्दी करून सोडली होती. यानिमित्य ह. भ. प. सौ. कलावती वसंतराव चव्हाण ' कीर्तनालंकार ' यांचे सुश्राव्य किर्तन प्रवचनाचा कार्यक्रम ठेवण्यात आला होता. श्रीबाबांची आरती दुपारी १२ वा. करण्यात आली. त्यावेळी साईभक्त मोठ्या संख्येने हजर होते. दिवसभर श्रीबाबांच्या दर्शनास भक्तांनी येथे गर्दी केली होती.

श्रीसाईधाम गिरगांव

गिरगावातील श्रीसाईधाम येथे श्रीरामजन्मोत्सवाचा कार्यक्रम उत्साहाने साजरा करण्यात आला. गुढीपाडव्यास शिर्डी येथील श्रीसाईधाम आश्रमाच्या ५ व्या वर्धापन दिनानिमित्य शिर्डीस श्रीसत्यनारायणाची महापूजा करण्यात आली. ता. १२ एप्रिल रोजी रामजन्मोत्सवानिमित्य ह. भ. प. सौ. उषाताई सूर्यकांत पाठक यांचे कीर्तन व नामजप व सायं. श्रीमती शालीनीताई नावेंकर यांचे गायन, शुक्र. ता. १७ एप्रिलला वासंतिक हळदीकुंकू इ. कार्यक्रम साजरे करण्यात आले.

श्रीसाईबाबा मी आणि कुंकू

* * *

—सौ. सुशिला य. शिंदे
१०८/३७७२ टिळक नगर, चेंबूर

जरी हे शरीर गेलो मीं टाकून
तरी मी धावेन भक्तांसाठी

● आज पर्यंतच्या माझ्या जीवनामध्ये प्रत्येक संकटातून श्रीसाईबाबांनी धावून येवून मला मदत केलेली आहे. नुकताच एक आलेला अनुभव मी देत आहे.

गेल्या डिसेंबरमध्ये मी व माझी मैत्रिण शैला शिरडीला श्रीसाईबाबांच्या दर्शनाला गेलो होतो. गुरुवार असल्यामुळे सर्व जागा भरलेल्या होत्या त्यामुळे आम्हाला हॉलमध्येच झोपावे लागले. मी पहाटे तीन वाजताच उठून अभिषेकाच्या पावतीकरिता नंबर लावावयास गेले. निघतेवेळी मैत्रिणीला सांगितले की तू येते वेळी आपले कपडे वगैरे घेवूनच ये आपण संस्थानच्या स्नानगृहात आंघोळ न करिता भक्त निवासमध्येच आंघोळीला जावू अभिषेकाची पावती घेवून व आंघोळ वगैरे आटोपून आम्ही संस्थानमध्ये चहा पिण्याकरिता गेलो. चहाला भली मोठी रांग होती मी तिला रांगेमध्ये उभी रहावयास सांगून बाबांच्या दर्शनाला गेले.

प्रथम गुरुस्थानाचे दर्शन घेऊन द्वारकामाईत गेले. बाबांच्या बसावयाच्या शिळेवर डोके टेकताच माझ्या लक्षात आले की मी कपाळाला कुंकू न लावताच बाबांच्या दर्शनाला आले आहे. सुहासिनीने कपाळाला कुंकू नसताना बाबांचे दर्शन कसे घेवू. मला काहीच सुचेनासे झाले. बरं, कुंकू लावावयास जावे तर सामान लॉकरमध्ये होते. लॉकरची चावी तिच्याकडे होती. द्वारकामाईत येवून बाबांचे दर्शन न घेताच परत जावयास धीर होईना. मनात फारच हुरहूर लागून राहिली. मला काहीच सुचेनासे झाले. तरीपण नकळतच पाऊले धुनीसमोरील बाबांच्या पादुकाकडे वळली. खाली पादुकांवर नजर गेली तोच काय चमत्कार सांगू ! बाबांच्या डाव्या पावलावर मी ज्या रंगाचे (मद्रास) कुंकू लावते. त्याच रंगाचे कुंकू, एकदाच लावता येईल एवढेच, कुंकू शिंपडलेले मला दिसले. मी अगदी सहजपणे ते बोटाने जव

करून माझ्या कपाळाला लावले आणि बाबांच्या पादुकांवर मस्तक टेकले. आनंदाश्रूंनी बाबांचे पाय धुवून काढले. त्यावेळची माझी मनःस्थिती मी वर्णन करूच शकत नाही. माझी साईमाऊली दृश्य अदृश्य रुपे कशी भक्तांसाठी धावून येते याची दिव्य प्रचिती मला आली.

मी द्वारकामाईतून निघून समाधी मंदीरात जाऊन साईनेच बाबांचे दर्शन घेतले व धावतच मैत्रिण रांगेमध्ये उभी होती तिच्याकडे गेले. तिला हे सर्व केव्हा सांगेन असे वाटत होते. तिच्या समोर गेल्या गेल्याच तिला मी म्हणाले शैला, माझ्या कपाळाला कुंकू आहे ना ? तेव्हा ती म्हणाली अग तू आंघोळ केलीस तरी तुझे कुंकू कसे राहिले. मी तिला द्वारकामाईतील सर्व प्रसंग सांगितला. हे सर्व पाहून व ऐकून ती चकीतच झाली. ती प्रथमच शिरडीला आली होती.

तिला मी म्हणाले अग माझ्या बाबांचे वास्तव्य दृष्य अदृष्य रुपे शिर्डीच्या अणूरेणूत भरलेले आहे. त्यांचे वचनच आहे 'जरी हे शरीर गेलो मी टाकून, तरी मी धावेन भक्तांसाठी' तू पण बाबांवर अशीच श्रद्धा ठेव बाबांजवळ गरीब श्रीमंत हा भेदभाव नाही सर्वांकडे बाबा सारख्या दृष्टीने पहातात आणि धावून येतात.

अशीच या अजाण लेकीवर कायमची कृपा दृष्टी राहो हीच साईचरणी प्रार्थना करते, आणि हा अनुभव संपविते. भक्तांच्या हाकेला धावणाऱ्या साई माऊलीला शतशः प्रणाम—

★

श्री. सातर्डेकर यांच्या बंधूंचे निधन

मुंबईचे सुप्रसिद्ध साईभक्त व गायक श्री. श्रीराम विष्णू सातर्डेकर यांचे कनिष्ठ बंधू श्री. बलवंतराव (बळीकाका) यांचे माहिम मुक्कामी शुक्रवार दि. ४ एप्रिल ८१ रोजी रात्री ११ वा. निधन झाले. गेले वर्षभर ते आजारीच होते. निधन समयी त्यांचे वय अवघे ३९ वर्षांचे होते. ते अविवाहित जरी होते, तरी त्यांचे मागे असंख्य मित्र परिवार होता. आपल्या बंधू प्रमाणेच ते पण साईभक्त होते.

श्रीसाई मृतात्म्यास चिरसद्गती व शांती देवो.

148

॥ जया मनी जैसा भाव—तया तैसा अनुभव ॥

—श्रीमती विजया अनंत भुलेस्कर
' अलंकार बिल्डिंग ' नडियदवाला कॉलनी नं. १
एस. व्ही. रोड, मालाड मुं. ४०० ०६४

● श्रीसद्‌गुरु साईनाथांच्या अकरा वचनातील—" जया मनी जैसा भाव तया तैसा अनुभव " ह्या वचनाचा मला नेहमीच प्रत्यय येतो. श्रीसाईनाथ आपल्या भक्तांना कसा–कुठे आणि केव्हा कोणता अनुभव देतील ह्याचा नेम नसतो. मलाही कित्येक वेळा बाबांचे अनेक लीला व अनुभव अनुभवास मिळाले आहेत. त्यातीलच एक अनुभव मी खाली देत आहे.

एकदा माझ्या मुलीने तिच्या सोन्याच्या [दोन] बांगड्या मला ठेवण्यास दिल्या. नेहमीच्या सवयी प्रमाणे त्या मी एका साडीच्या खाली कपाटात ठेऊन दिल्या १०–१५ दिवसांनी श्री सत्यनारायणांच्या पुजेस जाण्यासाठी माझ्या मुलीने माझ्याकडे बांगड्या मागीतल्या मी कपाटात बघितले पण काय आश्चर्य, बांगड्या तिथे नव्हत्या कपाट उलथ-पालथ केलं पण छे! बांगड्या काही केल्या सापडेना. शेवटी बाबांना गाऱ्हाणे घातले. त्यांच्याकडे प्रार्थना केली. बाबा हे काय झाले. हीं कोणती परीक्षा! माझं काही चुकलं तर नाही ना? मी विचारात पडले. नाना विचार मनात येऊ लागले. काही सुचेना आमच्या झोपेच्या खोलीत श्रीसाईबाबांचा आशीर्वादाचा एक फोटो आहे. बाबांना कधी-काही बोलावेसे किंवा सांगावेसे वाटल्यास नेहमी त्या फोटोतील बाबांना सांगते. त्या रात्री सुद्धा बाबांना सांगितले प्रार्थना केली बाबा माझ्या मुलीच्या बांगड्या मिळू दे बाबा जर का बांगड्या मिळणार असतील तर तुमच्या फोटोवर काही प्रकाश पाडुन दाखवा प्रकाश पडला तर मी समजेन बांगड्या मिळतील. आणि काय आश्चर्य पाच मिनटानी एका मोटारीचा लख्ख प्रकाश बाबांच्या फोटोवर पडला. मला आनंद झाला बांगड्या मिळणार. पुन्हा थोड्या वेळाने फोटोवर एका दुसऱ्या गाडीचा प्रकाश पडला. माझी खात्री झाली दोन्ही बांगड्या मिळणारच मी निश्चिंत झाले. बाबांनी सांगितलेल्या " श्रद्धा " व " सबुरी "ची आठवण झाली. बाबांवर श्रद्धा होतीच—म्हणून सबुरी धरून बसली, आणि काय आश्चर्य काही दिवसांनी कपाटातच बांगड्या सापडल्या असा हा चमत्कार बाबांनी घडवून आणला—जया मनी जैसा भाव तया तैसा अनुभव ह्याची आठवण झाली.

एवढेच नव्हे तर श्रीसाईबाबांचे साईलीला मासिकात भक्तांचे अनेक अनुभव वाचून मलाही वाटायचं--बाबांनी प्रेरणा द्यावी अनुभव द्यावे व आपणही काही लिहावं. बाबांनी दिलेल्या वरील अनुभवामुळेच मला आज लिहिण्याची प्रेरणा मिळाली. इथेही बाबांनी मला अकरा वचनातील ह्या वचनाची पुन्हा आठवण करून दिली--

जया मनी जैसा भाव।
तया तैसा अनुभव ॥

श्रीसाईनाथ मंदिर ट्रस्ट, वरळी

श्रीराम नवमी उत्सव (१९८१)

वरील ट्रस्टतर्फे श्रीराम नवमी उत्सव नेहमीप्रमाणे तीन दिवस मोठ्या उत्साहाने साजरा करण्यात आला. पहिल्या दिवशी श्री. शिखरेबुवा ह्यांचे श्रीराम जन्म कीर्तन झाले. सदर प्रसंगीचे छायाचित्रण मुंबई दूरदर्शनने केले व त्याच दिवशी रात्री १० वा इंग्रजी बातम्यात त्याचा समावेश करण्यात आला. रात्री आठ वाजता श्रीबाबांची पालखीं मिरवणूक, व त्यानंतर श्री. चंद्रकांत कदम व श्री. परशुराम पांचाळ ह्यांच्या डबल बारी भजनाचा लोकप्रिय कार्यक्रम झाला.

दुसरे दिवशी सोमवार दि. १३-४-८१ रोजी दु. १२ ते संध्याकाळी ५ ह्या वेळात श्रीबाबांच्या महाप्रसादाचे (भंडाऱ्याचे) वाटप शिरडी संस्थानचे माजी अध्यक्ष डॉ. अण्णासाहेब गव्हाणकर ह्यांच्या हस्ते सुरू करण्यात आले. संध्याकाळी मंदिरातर्फे आमदार श्री. पी. के. उर्फ बाळासाहेब सावंत, माजी विश्वस्त, श्रीसाईबाबा संस्थान, शिरडी व माजी कृषिमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, ह्यांच्या स्वागत समारंभाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. ट्रस्टचे अध्यक्ष श्री. चंद्रकांत सामंत ह्यांनी उपस्थितांचे स्वागत करते वेळी मंदिराचा इतिहास थोडक्यात कथन केला व श्री बाळासाहेब सावंत, डॉ. गव्हाणकर व प. पू. मोहितेबाबा यांना पुष्पहार घालून त्यांचा गौरव केला. उत्तरादाखल श्री. सावंत यांनी श्री. मोहितेबाबांच्या कार्याचा उल्लेख केला व आजकालच्या परिस्थितीत संतांचे समाजातील अस्तित्व व कार्य फार महत्त्वाचे आहे असे प्रतिपादन केले. डॉ. गव्हाणकरांनी श्री. सावंत हे वेळोवेळी अधिकाराच्या जागा भूषवित असूनही बिलकूल अहंकार न बाळगता विनम्रपणाने जनसेवा करीत आहेत व म्हणूनच ते 'संत' ह्या संज्ञेला पात्र आहेत असे सांगितले.

भंडाऱ्यासाठी स्थानिक भक्तमंडळीनी स्वयंस्फूर्तिने आर्थिक व धान्यरुपाने तसेच महिलावर्गाने शारिरीक मेहनतीची कामे केली ह्याबद्दल सर्वजण कौतु-
' आहेत.

एवढेच नव्हे तर श्रीसाईबाबांचे साईलीला मासिकात भक्तांचे अनेक अनुभव वाचून मलाही वाटायचं-बाबांनी प्रेरणा द्यावी अनुभव द्यावे व आपणही काही लिहावं. बाबांनी दिलेल्या वरील अनुभवामुळेच मला आज लिहिण्याची प्रेरणा मिळाली. इथेही बाबांनी मला अकरा वचनातील ह्या वचनाची पुन्हा आठवण करून दिली–

जया मनी जैसा भाव।
तया तैसा अनुभव॥

श्रीसाईनाथ मंदिर ट्रस्ट, वरळी

श्रीराम नवमी उत्सव (१९८१)

वरील ट्रस्टतर्फे श्रीराम नवमी उत्सव नेहमीप्रमाणे तीन दिवस मोठ्या उत्साहाने साजरा करण्यात आला. पहिल्या दिवशी श्री. शिखरेबुवा ह्यांचे श्रीराम जन्म कीर्तन झाले. सदर प्रसंगीचे छायाचित्रण मुंबई दूरदर्शनने केले व त्याच दिवशी रात्री १० च्या इंग्रजी बातम्यात त्याचा समावेश करण्यात आला. रात्री आठ वाजता श्रीबाबांची पालखी मिरवणूक, व त्यानंतर श्री. चंद्रकांत कदम व श्री. परशुराम पांचाळ ह्यांच्या डबल बारी भजनाचा लोकप्रिय कार्यक्रम झाला.

दुसरे दिवशी सोमवार दि. १३–४–८१ रोजी दु. १२ ते संध्याकाळी ५ ह्या वेळात श्रीबाबांच्या महाप्रसादाचे (भंडाऱ्याचे) वाटप शिरडी संस्थानचे माजी अध्यक्ष डॉ. अण्णासाहेब गव्हाणकर ह्यांच्या हस्ते सुरू करण्यात आले. संध्याकाळी मंदिरातर्फे आमदार श्री. पी. के. उर्फ बाळासाहेब सावंत, माजी विश्वस्त, श्रीसाईनाथ संस्थान, शिरडी व माजी कृषिमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, ह्यांच्या स्वागत समारंभाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. ट्रस्टचे अध्यक्ष श्री. चंद्रकांत सामंत ह्यांनी उपस्थितांचे स्वागत करते वेळी मंदिराचा इतिहास थोडक्यात कथन केला व श्री. बाळासाहेब सावंत, डॉ. गव्हाणकर व प. पू. मोहितेबाबा यांना पुष्पहार घालून त्यांचा गौरव केला. उत्तरादाखल श्री. सावंत यांनी श्री. मोहितेबाबांच्या कार्याचा उल्लेख केला व आजकालच्या परिस्थितीत संताचे समाजातील अस्तित्व व कार्य फार महत्वाचे आहे असे प्रतिपादन केले. डॉ. गव्हाणकरांनी श्री. सावंत हे वेळोवेळी अधिकाराच्या जागा भूषवित असूनही बिलकुल अहंकार न बाळगता विनम्रपणाने जनसेवा करीत आहेत व म्हणूनच ते 'संत' ह्या संज्ञेला पात्र आहेत असे सांगितले.

भंडाऱ्यासाठी स्थानिक भक्तमंडळींनी स्वयंस्फूर्तिने आर्थिक व धान्यरुपाने मदत, तसेच महिलावर्गाने शारिरीक मेहनतीची कामे केली ह्याबद्दल सर्वजण कौतुकास पात्र आहेत.

तुमचे श्री साईबाबांबद्दल सामान्यज्ञान किती आहे?

—श्री. माधव गजानन गोरे
विनायक बाग, बालाजी मंदीर मार्ग,
कुर्ला (पश्चिम), मुंबई ७०

१) अग्निहोत्री मुळे यांच्या गुरुचे नाव——होते.

अ) रामदास ब) धोलप क) गाडगेबाबा ड) कैकाडी बाबा.

२) बेडकाचे पूर्वजन्मीचे नाव——व सापाचे पूर्वजन्मीचे नाव—— होते.

अ) राम-श्याम, ब) सीता-गीता, क) चन्नबसाप्पा व वीरभद्राप्पा, ड) चंद्रकांत-सूर्यकांत.

३) कॅप्टन हाटेच्या स्वप्नात जाऊन बाबांनी——शेंगा मागितल्या.

अ) मुईमुगाच्या, ब) वालपापडीच्या, क) शेवग्याच्या, ड) गवारीच्या.

४) बाबा——टेकून प्रहराचे प्रहर मशिदीत घालवीत.

अ) दगडाला, ब) विटेला, क) सटक्याला, ड) कठड्याला.

५) मार्गशिर्ष——बाबांनी ब्रह्मांडी प्राण चढविला.

अ) एकादशीला, ब) अष्टमीला, क) पौर्णिमेला, ड) प्रतिपदेला.

६) मी तुला विमान धाडीन असे बाबा——म्हणाले.

अ) शामाला, ब) दिक्षीतांना, क) नूलकरांना, ड) देवांना.

७) बाबांनी दोन्ही शेळ्यांना——शेर डाळ खाऊ घातली.

अ) ५, ब) २, क) १, ड) ८.

८) तुझ्या खाकेला मी झोळी पाहीन तेव्हा तुला मी भाग्यशाली मानीन असे बाबा——म्हणाले.

अ) देवांना, ब) जोगाना, क) मेघाला, ड) भगताला.

९) श्रीमंत बापूसाहेब बुट्टी——चे रहिवासी होते.

अ) मुंबई, ब) पुणे क) नागपूर, ड) सातारा.

१०) बाबा रहात्यात——यांचकडे बात असत.

अ) डेंगळे, ब) खुशालचंद, क) बापूसाहेब, ड) अण्णासाहेब.

उत्तरे : १) ब २) क ३) ब ४) ब ५) क ६) ब ७) क ८) ब ९) क १०) ब.

श्री साईनाथांनी शिरापुरी खाऊ घातली

—श्री. नारायण खंडुजी पातोंड
व्यवस्थापक—श्री. पुंडलिक
महाराज संस्थान, मुर्तिजापूर जि. अकोला

● परमहंस श्री. पुंडलिक बाबांचा मी लहान भाऊ. श्री साईबाबांच्या दरबारात श्री बाबांचा फोटो द्यावा अशी माझी इच्छा होती. त्याप्रमाणे सौ. शशिकला रेवणकर; कु. मंगला हेदुकर, दापोली, व सुनंदा रायकर, मुंबई, ह्या भक्त-भगिनींनी ५०० रु. खर्चून श्री बाबांचा मोठा फोटो—५×३ चा सुप्रसिद्ध पेंटर श्री. सेहेरे अकोला यांचेकडून तयार करवून घेतला. सौ. रेवणकरांनी मला ता. ३–४ फेब्रुवारीला कवी, लेखकांचे संमेलन आहे असे कळविले. त्याप्रमाणे मी ता. ३ फेब्रुवारीस तो फोटो घेऊन निघालो. रात्रौ कोपरगावी उतरून एस. टी. ने, शिरडी जवळील लक्ष्मीवाडी या साखर कारखान्यात, मोठ्या नोकरीवर असलेले श्री पुंडलिक बाबांचे भक्त श्रीकांत शेंडे यांचेकडे उतरलो.

श्री बाबांचा एवढा मोठा फोटो पाहून श्री. शेंडे व सौ. कमल शेंडे यांना आनंद झाला. सकाळी उठून उभयतांनी फोटोची पुजा केली. मी त्यांना म्हणालो, 'चला आपण लवकर शिर्डीस जाऊ व फोटो अर्पण करू.' तेथेच संस्थान मधून कुपन विकत घेऊ व जेवण करू तेव्हा सौ. कमलाताई म्हणाल्या, 'नाही मी तुम्हास आमचे येथून जेवण केल्याशिवाय जाऊ देणार नाही, व तेथे पैसे देऊनही शिरापुरी काही मिळणार नाही. आपण सर्व घरीच जेऊ व कारखान्याचे जीपने सर्वजण जाऊ. यांचा प्रेमळ आग्रह पाहून मी थांबलो. आम्ही सर्वांनी जेवणे आटोपली; व जीपने सर्वजण फोटो घेऊन निघालो. लक्ष्मीवाडीपासून शिरडी केवळ चार कि. मी. अंतरावर आहे. लेंडीबागेतील हिरवळीवर श्रीसाईलीला कवी-लेखकांचे संमेलन चालू होते. आम्ही संमेलनस्थळी गेलो. सौ. शशिकला रेवणकरांनी माझा तेथील सर्वांशी परिचय करून दिला. दुपारच्या कार्यक्रमात फोटो अर्पण करू म्हणून सांगितले. दुपारी आम्ही दर्शन आटोपले. तेव्हा साईलीलाचे संपादक श्री. चेंदवणकरांनी आम्हा सर्वांना महाप्रसाद घेण्याकरिता भोजनगृहात चला म्हणून सांगितले. सर्व कवी-लेखकांसोबत आम्ही भोजनगृहात गेलो. सर्वत्र स्वच्छ व नयनरम्य वातावरण, सुव्यवस्थित टेबलावर स्टीलचे भोजन पात्र आणि त्यात शिरा, पुरी भाजी, भात वाढलेले

पाहून मला आश्चर्यच वाटले. मी श्री. शेंडे व सौ. कमलताई शेंडे यांचेकडे पाहू लागलो. त्यांनाही अचंबा वाटला. जेवणे आटोपून बाहेर आल्यावर सौ. कमलताई म्हणाल्या, 'खरोखर जगात ईश्वराचे अस्तित्व आहे. श्री साईबाबांनी सकाळी मी जे बोलले ते ऐकले असावे. श्रीसाईनाथांनी आपणास शिरापुरीचे जेवण दिले; तेही पाहुणे म्हणून. त्यावर मी म्हणालो, 'ताई, भगवंतास काय अशक्य आहे.' 'मुंगी के पैर में घुंगरू बाजे वो भी अल्ला सुनता है' देवाची लीला अतर्क्य आहे.

नंतर दुपारचे ३ वाजता समारोपाचे प्रसंगी आम्ही श्री बाबांचा फोटो संस्थानला दिला; तो श्री. काकरेसाहेबांनी पुजा करून स्वीकारला.

नंतर कार्यक्रम आटोपून मी मूर्तिजापूरला परत आलो.

●

परमहंस श्री पुंडलिक बाबांची अंबरनाथला भेट

विदर्भातील श्रेष्ठ संत परमहंस श्री पुंडलिक महाराज यांनी शुक्रवार ता. १७-४-८१ रोजी अंबरनाथ येथील साईभक्त सौ. शशिकला रामकृष्ण रेवणकर कुंटोली यांच्या निवासस्थानी दुपारी २ वाजता भेट देऊन प्रसाद ग्रहण केला. मुंबई तथा ठिकठिकाणाहून हजारो भक्त श्रीबाबांच्या दर्शनास अंबरनाथला सौ. रेवणकर यांच्या निवास स्थानी आले होते. सायं. ७ वा. श्रीबाबांनी पुण्यास गमन केले.

श्रीसाईनाथ मंदिर, परळ, मुं. १२

मुंबईत परळ मार्केट येथे गुढीपाडव्याचे शुभमुहूर्तावर रवि. ता. ५ एप्रिल रोजी श्रीसाईबाबांच्या अडीच फूट उंचीच्या मूर्तीची प्राणप्रतिष्ठा करण्यात आली. यामुळे पूर्वीच्या येथल्या छोटेखानी मंदिराचे स्वरूप पालटून नवीन मूर्तीसहित मंदिर सुशोभित करण्यात आले. याप्रसंगी सप्ताहभर येथे विविध भजन, किर्तन, प्रवचन, गायन इ. चे कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते.

साईनाथस्वामी माझा (१३)

● संत महंताच्या अमृतमय वाणीने सारा महाराष्ट्र उसळून उठला. आणि त्या ज्ञानसागरातील एका लहान लाटेच्या स्वरुपात प्रगट झाले. ह. भ. प. श्रीदासगणू महाराज एक महान किर्तनकार, एक बुद्धीवान साहित्यीक, शीघ्र कवि उत्कृष्ट चरीत्र ग्रंथकार म्हणून त्यांची ख्याति साऱ्या महाराष्ट्रात झाली. त्यांनी आपल्या हयातीत भक्तलीलामृत भक्तीसारामृत, संतकथामृत, हे महान ग्रंथ लिहिले. त्याच प्रमाणे श्री ज्ञानेश्वर महाराजांचा अमृतानुभव व ईशावास्योपनिषद् या दोन ग्रंथावर सुंदर टीका लिहिल्या. साईकृपेने श्री गणेश दत्तात्रेय सहस्त्रबुद्धेचे दासगणू झाले. त्यांच्या संतवाणीचे भाव मधुर ज्ञानमय बोल आज सुद्धा समाधी मंदिरातील आरतीत सतत निनादताना वाटते खरोखरच परीसाच्या स्पर्शाने सोने झाले. कधीही न भंगण्यासाठी—

साईनाथस्वामी माझा (१३)

साईनाथ स्वामी माझा साई शिरडीचा राजा ॥ धृ ॥

साई भूमिवरील आले
राज्य पातकी संपले
साई आले, साई आले
शिर्डी क्षेत्र पावन केले
साई आवडी हो दोन
श्रद्धा सबूरी महान

क्षेत्र बनले तीरी गोदा, साईराम वसे सदा ॥ १ ॥

साई नाम धारण केले
जातिभेद संपविले
धीर धरले, धीर धरले
त्यासी उद्धरुन नेले
साईलीला हो महान
मशिद केली तिर्थस्थान

शुद्ध भक्ती वाहे गोदा, पांडुरंग वसे सदा ॥ २ ॥

साई नाम साई श्याम
सदा मुखी अल्ला नाम

साई नाम घेता मुखी
जळती पातकांच्या राशी
साई भक्तांचा कैवारी
नाम तारील सागरी
धन्य झाले तीर गोदा, साई नाम मुखी सदा ॥ ३ ॥
साई यवन रुपी आले
सुप्त अग्नी जागृत केले
हाती घेवूनीया थाळी
मशिद झाली द्वारकामाई
साई नाथ सांब भोळा
सारे भक्त झाले गोळा
भक्ती रुप वाहे गोदा, दासगणू नमले सदा ॥ ४ ॥

उदी नव्हे ही भस्म शिवाचा

● जामनेरचे नानासाहेब हे साईचे निस्सिम भक्त होते. श्रीसाईंच्या आर्शिवादाने नऊ मास पूर्ण झाले. वेदनांनी कहर मांडला. श्रीसाईंचा धावा केला. भक्तांची हाक शेकडो मैलावरुन साईना कळली. जळगावला जाणाऱ्या बापूगीरा सोबत त्यांनी उदी पाठविली. जामनेर स्टेशनवर रात्री बापू उतरले. तोच टांगेवाला हजर होता. त्याने बापूना नानांच्या घरी नेले. नानांनी एवढया रात्री बापूंना पाहून विचारले आपण स्टेशन वरुन कसे काय आलात बापूंनी सहजपणे सांगितले आपण टांगा पाठविला म्हणून आलो. नाना आश्चर्याने बाहेर येऊन पाहू लागले. टांगेवाला अदृष्य झाला होता. ही सारी साईची लीला हे बाबांनी जाणले. बाबांच्या उदीच्या प्रभावाने मुलगी बाळंत झाली. मुलगा झाला. नानांनी अत्यंत हर्षभराने साईना प्रेमाश्रुनी वंदन केले.

उदी नव्हे ही

उदी नव्हे हि भस्म शिवाचा ही तर संजिवनी
बापूगीरा सवे धाडीली, नानाजींच्या सदनी ॥धृ॥

साईकृपेने भाग्य उजळले
इप्सित मनीचे तृप्त जाहले
वंश वेलीला फुल फुलले, सात जन्मीची हि पुण्याई ॥१॥

नऊ मास ते पूर्ण जहाले
प्रसुत समयी अघटीत घडले
वेदनांनी कहर मांडले, साई चरणी धाव घेई ॥२॥

श्रीसाईंनी बापू धाडीले
उदी घेवूनी स्थानकी आले
टांग्या मधूनी मार्ग लागले. बापू उदी देई ॥३॥

उदी लावता मुल जन्मले
सारे कुतुहले बापू बोलले
मध्यरात्री कसे हो आले, टांगा धाडीला म्हणून येई ॥४॥

मी न धाडीला कोणी आणले
बाहेर येवून पाहू लागले
टांगा नव्हता शुष्क सगळे, आश्चर्याने नाना पाही ॥५॥

नानाजींनी मनी जाणले
साई कृपेने सारे घडले
साई भक्तीचे पुण्य लाभले, चरणी लीन होई ॥६॥

गजेन्द्राने आर्त विनविले
श्रीविष्णू हो क्षणी धावले
संकटी तारुन मोक्ष लाभले, प्रभू भक्तीची प्रचिति येई ॥७॥

—श्री. सुहास देसाई
सी. जी. एस. कॉलनी, बिल्डिंग नं. १९०
ब्लॉक नं. १९४० अँटॉपहिल, मुंबई ३७

शिर्डीतील श्रीरामनवमी उत्सव

—कु. रेखा दिघे

शिरडी हे अहमदनगर जिल्ह्यातील एक छोटेसे खेडे, परंतु अत्यंत नावारुपास आले ते श्री साईबाबांसारख्या महान विभूतीच्या वास्तव्याने, आजही लाखो लोक शिर्डीस येतात व बाबांचे दर्शन घेऊन जड मनाने परत जातात. भक्तांची येजा रोजच चालू असते. अनेक उपजत असलेल्या भक्तीने येतात तर कित्येक बाबांच्या चमत्काराने प्रफुल्लीत होऊन बाबांचे ऋण फेडण्यास येतात. भक्ति एकच फक्त प्रकृति वेगळ्या.

अशीच एक थोर व्यक्ति श्री. गोपाळराव गुंड श्री साईनाथांचे दर्शनास आले व बाबांच्या आशिर्वादाने पुत्रप्राप्तीचा आनंद मिळवून गेले. तीच परिस्थिती होती अहमदनगरचे दामूआण्णा कासार यांची. यांना दोन कुटुंबे. परंतु पुत्रप्राप्तीची चिन्हे नाहीत. शेवटी बाबांचे पाय धरले व बाबांनी आपले वचनाचा प्रत्यय आणून दिला. 'शरण मज आला आणि वाया गेला, दाखवा दाखवा ऐसा कोण।' दामुआण्णा यांनाही पुत्रप्राप्तीचा लाभ झाला. त्यामुळे ह्या व्यक्तिचा स्वाभाविकच बाबांवर संपूर्ण विश्वास, गाढ श्रद्धा होती. त्यात भर पडली गोपाळराव गुंड, तात्या कोते, दादा पाटील या व्यक्तिंच्या भक्तिपोटी. एकदा एक गोंडशी कल्पना जन्मास आली. शिर्डी गावात ऊरुस भरवावा ही त्यांची इच्छा. हा विचार त्यांनी श्री माधवराव देशपांड्याना बोलून दाखवला, त्यांनाही तो रुचला. माधवराव देशपांडे हे बाबांचे अत्यंत निकटचे. बाबांच्या कानावर ही गोष्ट घालणे त्यांना विशेष कठीण नव्हतेच. बाबांचे हे मनोगत या व्यक्तींच्या तोंडून निघाले; परंतु व्यक्ती तितक्या प्रकृति—बाबांचे जसे गाढे भक्त होते तसे त्यांनाही विरोधक होतेच. गांवाच्या कुलकर्ण्याने याला हरकत घेतली; व जिल्हाधिकाऱ्यानेही हुकूम दिला उरुस भरवू नये म्हणून. परंतु ग्रामस्थांनी पिच्छा पुरवून, जिवापाड कष्ट घेतले, व शेवटी श्री साईबाबांचे आशिर्वादाने याला ववघवीत यश मिळाले. दरवर्षी उरुस भरू लागला व यातूनच प्रथम शके १८३३ साली रामनवमी जन्मास आली, पूर्वी फक्त उरुसच भरत होता.

आई मुलाचे जसे लाड पुरवते, मुले लाड करूनही घेतात, कौतुक फक्त आईच पहाते. खस्ता तीच खाते. ते कष्ट बाळाला कळत सुद्धा नाहीत. तीच स्थिती सद्गुरुंची, माऊलिविण बालकाचा कळवळा कोणास येणार. 'तर जाता लौकिक सागर। विश्वास लागे नावाड्यावर। तोच तरावया भवसागर निजगुरुवर ठेवावा।'

श्री साईबाबांचे वेळी हिंदू किंवा यवन हा प्रश्न गौण होता रामनवमी उत्सवाचे बरोबरच संदलही सुरू केले. जास्तीत जास्त मुसलमान जमवून संदलची मिरवणूक काढीत असत. दोन्ही उत्सव समसमान साजरे करत असत.

असा हा श्री साईबाबांचे वेळेपासून चालत आलेला रामनवमी उत्सव आजही शिर्डीस मोठ्या उत्साहाने साजरा करण्यात येतो. अनेक भक्त ठिकठिकाणाहून येतात व उत्सवात सहभागी होतात. अर्थात ऋणानुबंधाशिवाय शिरडीस जाणे अशक्यच आहे.

पहिल्या दिवशी सकाळी ठीक ६ वाजता श्री साईबाबांच्या पोथीची मिरवणूक समाधी मंदिरातून निघते ती चावडी, गुरुस्थान वगैरे ठिकाणाहून शेवटी द्वारकामाईत येते; तिथे अखंड पारायणास सुरुवात होते.

बाबा प्रथम या पडक्या मशिदीत रहात असत. तँबाखू चिलीम, टमरेल हा त्यांचा संसार. अंगावर पायघोळ कफनी व डोक्यास फडका हा बाबांचा पोशाख. समोर अखंड जळत असलेली धुनी, या पडक्या वास्तुमध्येच दक्षिणाभिमुख आसनस्थ वाम हस्त कठड्यावर ठेवून, धुनीकडे पहात बाबा बसत असत. इथेच बसून ते भक्तांशी चर्चा करीत असत. व गोष्टीतून उपदेश करीत असत. याच मशिदीत चरणी घुंगरु बांधून नाचत असत. गात असत. मोठी कृपाळू ही मशिदमाई। भोळ्या भाविकांची ही आई। कोणी कसाही पडो अपायी। करील ही ठायीच रक्षण।

श्री साईबाबांचे वेळेपासून अत्यंत महत्व असलेली ही द्वारकामाई. म्हणूनच पोथीचे अखंड पारायण द्वारकामाईमध्ये केले जाते. हजारो भक्त येतात व वाचनाचा लाभ मिळविण्याचा प्रयत्न करतात. कोणाला मिळतो कोणाला नाही. रात्री ठीक ९ वाजता बाबांची पालखी निघते. भक्त धुंद होऊन नाचत असतात, गात असतात. देहभान विसरून स्वतःला साईंचे सान्निध्यात हरवून बसतात. सबंध गावातून पालखी मिरवत येते. बरोबर सनई चौघड्याची साथ असते. यात रंग चढतो तो भारूडाने, बाबांनाही स्वतःला नाच गाणी, तमाशाची फार आवड होती. यामुळेच या उत्सवाला बहार येते. बाबांचे दरबारी श्रीमंत, गरीब, उच्च-नीच हा भेद नाही. असे सर्व थरातील लोक यावेळी आपले देहभान हरवून एकत्र येतात. व साईचरणी नतमस्तक होतात.

दुसरा महत्वाचा दिवस रामनवमीचा. हा उत्सव साईबाबांनीच सुरु केला. त्यामुळे याला विशेष महत्त्व प्राप्त झालेले आहे. पहाटे लांबवरून साई नामाचा जयघोष दुमदुमत असतो. श्रीसाईनाथ महाराजांचा नामाचा अखंड जयजयकार

करीत भक्त गोदावरीवरून कावडी घेऊन येतात. या कावडीची पूजा करून नंतर सर्व गावातून त्याची मिरवणूक मोठया थाटामाटाने वाजत गाजत काढली जाते. प्रत्येकाची धडपड असते कावड बाबांचे समाधीवर घालण्यासाठी. श्रीसाईबाबांचे वेळी उत्सवाची सर्व व्यवस्था तात्यापाटील यांचेकडे असे. त्यानंतर निशाणांची मिरवणूक. हा मान असे नानासाहेब निमोणकर व दामूआण्णा कासार यांचा. श्रीसाईबाबांचे आशिर्वादाने पुत्रप्राप्ती झालेल्या या व्यक्ति दरवर्षी मशिदीच्या कळसाच्या अग्रभागी ही निशाणे लावत असत. तीच परंपरा आजही चालत आलेली आहे. आजूबाजूला फैलावलेल्या महामारीसारख्या भयंकर रोगाला श्रीसाईबाबांनी स्वतः गहू दळून त्याचे पिठ वेशीवर टाकावयास सांगून गावच्या वेशिवरच थोपवून धरले. त्याची आठवण म्हणूनच दरवर्षी रामनवमीचे दिवशी गव्हाचे पोत्याची मिरवणूक काढतात व ते पोते द्वारकामाईत नेऊन पूजा-अर्चा करून तिथेच ठेवतात. हे पोते दरवर्षी रामनवमीचे दिवशीच बदलण्यात येते.

बाबांनी प्रथम स्वतः श्रीरामजन्मासाठी पाळणा बांधला होता. कीर्तनाचा थाट केला दरवर्षी नवीन नवीन कीर्तनकार येऊन किर्तन करीत. भक्त धुंद होत. असेच एकेवर्षी चांदोरकरामुळे दासगणु शिर्डीस आले. व बाबांच्या सान्निध्यातच राहिले. दासगणूना प्रथम किर्तन करण्याची आज्ञा मिळाली. तेव्हा त्यांनी डोक्यास पगडी, धोतर, उपरणे असा थाट केला. बाबांनी ते पाहिले व फक्त एवढेच बोलले अहो हा नवरदेवच की ! अरे किर्तनास हा थाटमाट कशासाठी. या सर्वांचा भार निश्कारणच का अंगावर वहातोस, किर्तन करण्यासाठी, पगडी, शालजोडी हा साज-शृंगार लागत नाही. यासाठी फक्त धोतर व पंचा हीच वस्त्रे लागतात. व त्याच-बरोबर अत्यंत महत्वाची गोष्ट म्हणजे उत्कृष्ट श्रोत्यांची जोड असण हाच किर्तनाचा खराखुरा साजशृंगार हेच किर्तनाचे वैभव, हीच किर्तनाची खरीखुरी कसोटी. दास-गणुनी सर्व शृंगार उतरवला. धोतर, उघडे अंग, हाती चिपळया, गळयात माळा घेऊन, किर्तनाला उभे राहिले. त्यावेळेपासून श्री दासगणू महाराज ह्यानीच राम-नवमीला किर्तन करावयाचे ही प्रथा रुढ झाली. दासगणू महाराजांच्या नंतरही त्यांचे नातू श्री. आठवले महाराज दरवर्षी रामनवमीस शिर्डीस येतात व त्यांची परंपरा चालवतात. हजारो श्रोत्यांना आपल्या सुमधूर वाणीने साईनाथांच्यालीला वर्णन करतात. अशातऱ्हेने रामनवमी किर्तन मोठ्या धुंद वातावरणात पार पडते. त्यावेळी वातावरणही काही निराळेच असते. प्रत्यक्ष बाबांच जणू त्यावेळी हजर असावेत की काय असे वाटू लागते दूरदूरवरून भक्त येतात. व दर्शन घेऊन जातात. बाबांनीच एकदा सांगितले होते की एकवेळ अशी येईल की या शिर्डीस मुंग्यासारखी लोकांची रीघ लागेल. त्यावेळी या मंदिरात राहून आम्ही लोकांशी बोलू. त्यांची सुख दुःखे पाहू.

"मी माझिया भक्तांचा अंकिला । आहे पासिच उभा ठाकिला । प्रेमाचा मी सदा भुकेला । हाक हाकेला देत असे." बाबांच्या हंडीचा थाट काही निराळाच. मशिदीतच मोठी चूल रचून त्यावर मोठे पातेले ठेवित असत. कधी मिठे चावल बनवित तर कधी मांसमिश्रित पुलाव. कधी कणिकेची मुटकूळी तर कधी कणिकेचा रोडगा. कधी लहान हंडीत तर कधी मोठया हंडीत स्वयंपाक शिजवून भक्तांना वाढीत असत. बाबा स्वतः अन्न शिजवून भक्तांना वाढीत असत. स्वतः मसाला वाटून पदार्थ अधिकाधिक चविष्ट करीत असत. हे अन्न खायासाठी बाबा आग्रह करीत नसत परंतु भक्तच ते स्वतः प्रसाद म्हणून ग्रहण करीत असत. भक्त कितीही असोत अन्नाचा तुटवडा कधीही नसे. याची प्रचिती आजही संस्थानचे भोजनगृहात येते. भक्त उन्हा तान्हात तळपत तासन-तास उभे रहातात. परंतु भोजनगृहात जेवण्याचा हट्ट मात्र सोडीत नाहीत. बाबांच्या प्रसादाचे गृहण करणे हीच एक भावना त्यांच्यात असते.

बाबांना स्वतःला कुस्त्या लावण्याची फार आवड असे. ते त्यांना बक्षिसे देत असत. हीच प्रथा आजपर्यंत चालत आलेली आहे. रामनवमीच्या उत्सवासाठी लांब-लांबचे नामवंत कुस्तीगीर, पेहेलवान येतात. कुस्त्या खेळतात. व जी काही फुल ना फुलाची पाकळी मिळेल ती बाबांचा आशिर्वाद म्हणून स्विकारतात.

यात्रेचे एक लक्षण असे की, बाबांचे आज्ञेविण कोणी जाऊच शकत नाही. जो आज्ञेविण जातो तो विघ्नाला आमंत्रणच करतो. जे बाबांचे आज्ञेबाहेर वागले त्यांना त्रास झाला. व जे आज्ञेत वागले त्यांचा प्रवास सुखकर झाला.

उत्सवाचा शेवटचा दिवस काल्याचा यावेळी हंडी बांधतात. आठवलेशास्त्री देहभान विसरून काल्याचे महत्व सांगतात. व काल्याचा प्रसाद हीच बाबांची आज्ञा समजून भक्त जड मनाने स्वगृही जातात.

श्रीसाईची भूपाळी

(राग : मंगळ भैरव व भूप)

उठा उठा श्रीसाई उठा उठा श्रीसाई ॥ धृ० ॥
सरली रजनी विझले तारे
मंद सुगंधीत सुटले वारे
उषेची त्या वाट पाहता, विझली ती समई ॥ १ ॥...

दवबिन्दूनी अंगण शिंपले
प्राजक्तानी सडे घातले
भ्रमरास त्या निरोप देता, फुलली जाईजुई ॥ २ ॥...

किलबिल करूनी पक्षी उडाले
गुरेवासरे चरण्या निघाले
सानपाडसा पान्हा देण्या, हंबरती गाई ॥ ३ ॥...

पहाटेची ती लाली विरली
रविकिरणे मंदिरी आली
रविचे स्वागत करता करता धरा फुलली हृदयी ॥ ४ ॥...

भक्तगण दर्शनास आले
चरणी तुमच्या लीन झाले
उठा आता दर्शन द्या तुमचे आम्हाशी लवलाई ॥ ५ ॥...

—श्री. सदानंद रामघरणे
संगीत : श्री विपुल अ. कुर्लेकर
श्री साईकृपा संगीत विद्यालय, साईसदन
आरेरोड पेरबाग गोरेगाव (पूर्व)
मुंबई ४०००६३

गोदाकाठी शिरडी ग्रामी

गोदाकाठी शिरडी ग्रामी प्रभूजी अवतरले
उमटली साईची पाऊले
अज्ञाताच्या प्रांतामधुनी ब्रह्म प्रकट झाले
भूवरी दिव्य तेज प्रगटले
अंधारातून दिशा उजळल्या आत्मतेज प्रसवले
भक्तीचे लक्ष दीप उजळिले
भूमीवरती प्रहार करिता वैश्वानर प्रगटला
अग्नी का असे तयावेगळा
भूमीमधुनी जीवन प्रकटवी तृप्त तृषार्ता करी
भक्तीच्या ऊर्मी उसळल्या उरी
पद दलितांचा मायबाप तूं मानव अवतारी
विनटले पायी नर नारी
मूर्तीमंत चैतन्य दयाधन ज्ञानी जगताला
प्रसविले ज्ञान सुजाणाला
श्रीकृष्णाची इथे द्वारका उभा जगन्नाथ
लक्षितो भक्त असंख्यात
या मातीला सुगंध येतो श्रीपद स्पर्शाचा
लावू या टिळा मृत्तीकेचा
अल्ला मालिक रामकृष्ण ते एकधर्म पंथ
भिक्षा मागती अवधूत
बाबा तुमच्या उच्छीष्टाचे शीत मला द्यावे
नलगे मुक्ती मज ठावे
करुण रसाचे मूर्तीमंत तव न्याहळिता मूख
विसरलो देहभान दुःख
एक तत्व तू नाम रूपाने दिससी शिरडींत
अनंता घेई प्रणिपात

—श्री. वसंत वामन प्रधा[न]
श्री गणाधीराज को. ऑ. हाऊसिंग सोसायटी लि[.]
बि. नं. २, ब्लॉक नं. ९२
मिठागर रोड, मुलुंड (पूर्व) मुं. ४०० ०८१

तूच केशव तूच माधव

तूच केशव तूच माधव
तुची गोविंद गोपाळा
झोका तुझिया हिंदोळा ॥ ध्रु. ॥
आशास्थान ही तुझी समाधी
दुःख संकटे हरिती व्याधी
हांकेस धावुनी येसी राया
कृपावंत खडिवाळा ॥ १ ॥
शिरडीस तुम्ही देह त्यागीला
जना मुमुक्षु मार्ग दाविला
तरुनी जाया भवसागर हा
मुखी तुझिया जपमाळा ॥ २ ॥
भावभक्तीचा तू दिनबंधु
दयाघना रे कृपासिंधु
वरदहस्त तव सदैव राहो
हृदयी प्रेम जिव्हाळा ॥ ३ ॥

—श्री. प्रकाश विठ्ठल परब, वरळी

श्रीसाई स्वप्नातील साक्षात्कार

श्रीसाईबाबांचा पामर । श्री दर्शना अति आतुर ॥
प्रत्यक्ष होता मूर्ति साकार । ती दिसली शांत निर्विकार ॥
जणू हा प्रेमाचा सागर । सदैव कृपेचा हात वर ॥
कृपा कटाक्षाची नजर । दिनदुबळ्यांचा आधार ॥
चमत्कार दावी वारंवार । जो भक्त रक्षण्या तत्पर ॥
भावाचा भुकेला निरंतर । ऐसा प्रभू देखता समोर ॥
हा देह आनंदला फार । केले साईस्तवन अपार ॥
कडूनि पाहिले समोवार । स्वप्न होते सुंदर फार ॥

—श्री. जयसिंग वागरे
पटेलवाडी, परळ व्हिलेज, मुं. १२

साईनाथा

नको बोलवू मज शिरडीला,
नको धावू तू मम हाकेला,
तो, मी, तू, नच कोणी निराळा
हीच मनाला देरे जाण !
नच तो मुस्लीम, नच मी हिंदू,
नच तो हरीजन, सर्वेच 'हरी-हर'
श्रद्धा केवळ मनी ही वाढीव
दे रे ईश्वरी मज हे ज्ञान !
मानव, डुक्कर सर्वच ईश्वर
पूजक आम्ही, आम्हीच ईश्वर
सेवा-भावी करूया पूजन
सर्वां भूति रहीम राम !
असुनि वृद्ध तू होऊनि युवक
धाव घेऊनि देशी हाक
नको धावु रे मजस्तव साई
नाही का मी तुझाच प्राण ?

—श्री. रघुनाथ शं. जुन्नरकर
प्रशांति प्रकाशन, ५ वसंत अपार्टमेंटस
४७ कस्तूर पार्क, शिंपोली रोड, बोरीवली (प.), मुंबई ९२.

॥ श्रीसाईचरणी अर्पण

जो करितो सेवा दीनाची ।
तेणे तृप्ती साई मनाची ॥१॥
जो देई आंधळ्याची काठी ।
साईमाऊली नित्य तया पाठी ॥२॥
जो देई भूकेल्यास घास ।
नित्य तेथे साई करी वास ॥३॥
जो करी ऐसी नित्य सेवा ।
त्यासी देई सदा साई मेवा ॥४॥

—सौ. उमा बी. जंगम
९/बी, मेघवाडी, डॉ. एस. एस. राव रोड, लालबाग, मुंबई १२

नाम महिमा

साई नाम सतत हृदयी ठेवी मानवा
जगत रम्य नयनी दिसे मोहिले जीवा ॥धृ॥
शिरडी ग्रामी साईनाथ संत अवलीया
चमत्कार मशीदी करुनी दावीली दया
गरीब अमीर भेद नाही पाही एक हा
धुनी नित्य लावीतो तेज ते महा ॥१॥
उदीचा महिमा वर्णू किती संकटी महा
लावीताच येईल गुण साक्ष ती पहा
भजती नित्य एक निष्ठ शिष्य पायी या
हरुनी दुःख पळते दैन्य पावती जया ॥२॥
नर जन्म सुलभ असा दवडीसी फुका
सद्‌गुरु बे करुनी खरीत सांगतो तुका
घेऊनी जाईल काळ भक्ष नित्य तो भुका
शरण जाई शंकरी तू भक्त तारका ॥३॥

—श्रीमती रुक्मीणी बेंद्रे
द्वारा व्ही. एम. बेंद्रे
सेंट्रलबँक ऑफ इंडिया जवळ
कासारगल्ली, मु. पो. ता. राहुरी

☆

तुजविण मजला नाहित कुणी

साई नाथा ऽऽऽ तारीया मला पाहुनी ॥ साईनाथा ॥
किर्ती तुझी ऐकुनि दयाळा । धावत आले मी शिरडीला ॥१॥
पती सुत आणि बंधू भगिनी । तुजविण मजला नाहीत कोणी ॥२॥
सुख दुःखाचे वारे वाहता । ठेवी हस्त तूं माझ्या माथा ॥३॥
साई साई ऐसे म्हणतां । धावत येशी तू कृपावंता ॥४॥
तुझ्या उदीचा तो महिमा । जाणू न शके कोणी तुम्हा ॥५॥
भाव माझ्या मनी आहे एक आस । रही रही तुझ्या भक्तास ॥६॥

—सौ. कुमुद टिळक
लक्ष्मी निवास, आम्रेवाडी, घाटकोपर मुं. ८६

असाही एक अनुभव

—सौ. उषाताई अधिकारी
सावित्री सदन, बंदर रोड रत्नागिरी

● पहाटेची वेळ नित्यनियमाने फिरावयास बाहेर पडणारे गजाननराव आजही फिरायला बाहेर पडले होते. घरातल्या माणसांना कोणत्याही प्रकारे त्रास होऊ नये म्हणून आपला नामजप ते या प्रातःकाळच्या वेळी फिरण्याच्या निमित्ताने करीत. या प्रसन्न वेळेला तो त्यांना पाहिजे तसा होत असे. लवकर उठावे, स्वच्छ तोंड धुवावे पेलाभर पाणी प्यावे आणि दाराला बाहेरून कुलूप लावून ठीक ५ ला बाहेर पडावे. मनमुराद तासभर शांतपणे फिरावे एकीकडे सद्‌गुरुचे नाम घेत राहावे आजू बाजूची शोभा पहावी आणि ६ च्या दरम्यान घरी यावे व नैमित्तिक कार्याला प्रारंभ करावा असा त्यांचा दैनंदिन परिपाठ होता. आजही सद्‌गुरुंचे नाम मुखात घोळवीत ते जात असता खिशातून टपकन् काहीतरी पडले. थोडावेळ त्यांच्या लक्षात आले नाही. थोडे पुढे जातायत तो परत काही तरी पडले. यावेळी मात्र त्यांच्या लगेच लक्षात आले. ते कावऱ्याबावऱ्या नजरेने पहात झटकन् मागे वळले आणि थोड्या थोड्या अंतरावर पडलेल्या दोन्ही वस्तु उचलून घेऊन त्यांना अभिवादन करून त्यांनी त्या आपल्या शर्टाच्या खिशात टाकल्या. गजाननरावांना आजूबाजूला कोण असेल याचे भानच नव्हते पण दोन पोलीस कॉन्स्टेबल हे दुरून पहात होते. गजाननरावानी काहीतरी खिशात दडवले हे दिसताच ते दोघेही लगबगीने त्यांचेजवळ आले आणि त्यांच्या दोन्ही बाजुला येऊन उभे राहिले. त्यातील एक संभाजी नावाचा कॉन्स्टेबल गजाननरावांना दरडावून म्हणाला, 'काय रे, काय उचललेस आता दाखव चटकन. दिसतो साधाभोळा पण महाबिलंदर आहे हा माणूस.' दुसरा त्यावर म्हणाला, 'अरे, असे वरून भोळे दिसणारे लोकच महालबाड असतात. काय रे, पहाटेच्या वेळी हे फिरण्याचे नाटक करून हे असले धंदे करतोस काय? दाखव मुकाट्याने गजाननरावांनी खिशावर हात घट्ट दाबून मानेनेच नकार दिला. संभूला फार राग आला तो आपल्या मित्राला नामदेवाला म्हणाला,' अरे, हा असा ऐकायचा नाही. त्याला चावडीवरच घेऊन जाऊ या. एकदा पोलिसी इंगा समजला की चट बोलायला लागेल तो. चल, दोघेही गजाननरावांचे दोन्ही हात धरून चालू लागले. गजाननराव मुखाने काहीतरी पुटपुटत पण खिशावरचा हात न काढता त्यांचेबरोबर मुकाट्याने चालू लागले. संभू म्हणाला, 'काय रे तुला काही पोरेबाळे आहेत की नाहीत?' होय, २ मुलगे आणि १ मुलगी आहे. दुसरा मिस्किलपणे

हसत म्हणाला वा, वा चांगली प्रगती आहे. पोरांची नावे काय ठेवली आहेस तुझ्या या ४ चार रत्नांची ? साईविलास, साईनाथ, साईराम आणि साईकीर्ती. इति गजाननराव.

वा, वा, नावं पण काय आहेत. एकेकाची ? प्रत्येकाच्या नावामागे साई लावले म्हणजे अगदी साईबाबांचे भक्त झालात की काय तुम्ही ! काय रे ही ४ मुले आणि बायको असेलच. या सर्वांचे पोट कसे काय भरतोस तू ! गजाननराव शांतपणे म्हणाले, ' कसे म्हणजे चोऱ्या करून. रात्रभर फिरावे काही लग्गा लागला तर ठीक नाहीतर पहाटे फिरावे. मिळते काहीतरी. ही अशी महागाई काय करणार ? ना नोकरी ना धंदा. म्हणून हा उद्योग. कशीतरी गुजराण करायची. पोरांना शाळेबिळेत तरी घातलेस काय ? छे. छे, शाळा कशी झेपणार ? त्यांना माझा चोरीचा धंदाच शिकवलाय. त्यात ती चांगली तरबेज झालीत आता. आताचेच पहा मला तुम्ही तुरुंगात नेऊन टाकलेत तरी मला कुटुंबाची मुळीच चिंता नाही. माझी मुले माझ्या सवाई आहेत. अरे, बराच दिसतो की हा ! किती निर्लज्जपणे सगळं सांगतोय बघ. हे बघ आता बऱ्या बोलाने तुझ्या घरचा पत्ता सांग म्हणजे त्या चांडाळ चौकडीलाही पकडून नेऊ आणि बक्षिस मिळवू. तरी मी म्हणतच होतो की शहरात वरच्यावर चोऱ्या कशा होतात ! ह्या कुटुंबाची एक टोळीच आहे चोरटी. आयती हातात सापडेल. चल बोल तुझा पत्ता. गजाननरावांनी यावर ओठ मुडपून नकार दिला. संभू म्हणाला, ' नामू, ठाण्यावर नेल्याशिवाय हा वठणीवर येणार नाही तेथे चौदावे रत्न दाखवले की सांगेल सगळे चल जाऊ या. चल रे बेईमाना. आयुष्यात एकदा तरी बक्षीस मिळेल असे वाटत होते. पण त्यात आता कितीतरी वाटेकरी होतील. चल हो पुढे. तिघे चालू लागले. इतक्यात समोरून येणाऱ्या जीप गाडीच्या दिव्यांचा प्रखर झोत तिघांच्या अंगावर पडला. वेगाने येणारी जीप तिघांना पाहाताच त्यांच्याजवळ येऊन उभी राहिली. स्वतः ड्रायव्हिंग करणारे डी. एस. पी. साहेब जयसिंगराव झटकन खाली उतरले आणि पटकन गजाननरावांकडे नजर जाताच नामू संभ्याने केलेल्या नमस्काराकडे दुर्लक्ष करून झटकन गजाननरावांचे जवळ गेले व त्यांना कडकडून मिठी मारत म्हणाले, ' गजाननराव, अहो, हा प्रकार काय ! मी स्वप्नात तर नाही ! तुम्हाला या स्थितीत पाहून मला काहीच समजेनासे झाले आहे. गजाननराव मोकळेपणाने हसले. जयसिंगरावांचा हात दाबून म्हणाले, ' जयसिंगराव हे माझे पहाटे फिरण्याचे प्रायश्चित बरे. आज किती वर्षे मी असा पहाटे फिरत आहे आज वेगळा रस्ता. ही म्हणते दिवस वाईट आहेत. एकटे जाऊ नका. पश्चात्ताप करायची पाळी येईल. मी तिचे ऐकत नाही. आपण बाबांची लेकरे ते पाठीशी असतावर पश्चात्ताप का करावा लागेल ? माझे कोण काय वाईट करील ? म्हणून नेहमी प्रमाणेच मी बाहेर पडलो. खिशातून चांदीच्या चौकटीत बसवलेली श्री बाबांची हसरी

छबी आणि पैशाचे पाकीट जयसिंगरावांच्या हातात देत ते पुढे म्हणाले, ' बाबांचा फोटो आणि हे पैशाचे पाकीट त्यात ११२ रु. सुद्धा नसतील पण ए बाजूस द्वारकामाईतला आणि एका बाजूस समाधी मंदिरातला असे दोन बाबांचे फो त्यात आहेत. सद्गुरूंचा शब्द, त्यांची प्रतिमा, त्यांचा आशीर्वाद याहून जगात मो काय आहे? या दोन्ही वस्तू एका मागोमाग खाली पडल्या. बरे तर बरे ल लक्षात आले नाहीतर आज मी आयुष्यातल्या एका अमूल्य ठेव्याला पारखा झा असतो आणि वेडापिसा झालो असतो. या वस्तू खाली पडल्या तेव्हा मी इत कावराबावरा झालो होतो की मी यांना चोर वाटणे साहजिकच आहे. जयसिंग म्हणाले, 'अहो गजाननराव, या दोघांना हे फोटो का दाखविले नाहीत स्वतःला चोर कसे म्हणवून घेतलेत? या मूर्खांनी मारपीट तर केली नाही तुम्हाला? गजाननराव हसले. त्यांच्या तेजस्वी चेहऱ्यावर झाल्या प्रकाराबद्दलचा क लाच विषाद नव्हता. जयसिंगरावानी नामू संभूकडे पाहिले ते खाली मान घालून होते त्यांचेकडे करड्या नजरेने पहात जयसिंगराव म्हणाले, काय रे, हवालदार झाला म्हणून वाटेल त्या माणसाला पकडून असा त्रास द्यायचा काय? फुकट-फुकट इत वर्षे नोकरी केलीत. अरे हे गृहस्थ कोण ठाऊक नाहीत का तुम्हाला? आपल्या गावातल्या सगळ्यात मोठ्या फॅक्टरीचे मालक आहेत हे. राहायला बंगला, दारा गाडी, घरात नोकर चाकर, मुलगे कॉलेजात शिकतायत सगळी माणसे सुस्वभावी निगर्वी प्रेमळ आहेत. गरिबावर माया करणारी मदत करणारी इथल्या सगळ्या शाळा कॉलेजांना मुक्त हस्ताने यांनी मदत केलीय पण एक अट घालून स्वतः नाव कुठेही येऊ देऊ नका असे सांगून कुठल्याही वेळेला कोणी येवो तो रिक्तह कधीच जाणार नाही. एवढे धनवान गृहस्थ पण पायी चालणार—नम्र वागणूक— गो बोलणे आणि यांना तुम्ही पकडलेत? अशा देवमाणसाला दंड धरून ओढवत आण वले तरी कसे तुम्हाला? डी. एस. पींच्या तोंडावर हात ठेवीत गजाननराव म्हणाले पुरे—पुरे किती स्तुती करता? अहो मी नेहमी चष्मा लावतो. आज आता लावलेल नाही. त्यांनी मला ओळखले नसेल पहाटेची वेळ त्यात हा माझा बेंगरूळ पोषाख त्यांच्यावर नका रागावू उलट त्यांनी आपले कर्तव्य चोख बजावले याबद्दल त्यांना शाबासकीच दिली पाहिजे. पण काय हो गजाननराव एक विचारू का? यांनी तुम्हाला खेचून नेण्याचा प्रयत्न केला तेव्हा तुम्हाला मनःस्ताप नाही काहो झाला? आत मात्र नामू संभू अगदीच ओशाळले. आपल्या वागणुकीचा त्यांना पश्चाताप झाला किती निर्दयतेने वागलो आपण पण या गृहस्थाने एक अवाक्षरही साहेबांना सांगित नाही. आपण आचरटपणाने या सुशिक्षित गृहस्थाची टिंगल केली त्याचीही त्यांना ल वाटली. त्यांनी गजाननरावांच्या पायाला मिठी मारून म्हटले, रावसाहेब क्षमा क खरंच चुकलं आमचं दिसतं तस नसतं म्हणून जग फसतं हेच खरं आपण खरंच थोर आ

आम्हाला माफ करा नाहीतर पोटावर सुद्धा पाय येईल. त्यांना प्रेमभराने वर उठवीत भाननराव म्हणाले, ' अरे, एवढे काकुळतीला कशाला यायला पाहिजे ? कोण तुम्हाला नोकरीवरून काढील ते पहातो ना मी ! चला मनात काही ठेऊ नका. अरे तुम्हा दोघाकरवी श्रीबाबांनीच माझी परीक्षा घेतली नसेल कशावरून ? असो ते जाऊ द्या. जयसिंगराव, आपण आताच फिरतीवरून आलात ना ? मग चला. माझेबरोबर घरी. चांगलासा चहा घ्या अन् मगच घरी चला. संभू नामू तुम्हीही चला. तुम्हाला काहीतरी बक्षिस दिल्याशिवाय मला चैन पडणार नाही आणि तुमच्या कामगिरीचे मी कौतुक केले नाही तर बाबांनाही ते आवडणार नाही. शरीराच्या कणाकणात साईभक्ती भरलेल्या निरागस, निर्व्याज, दृढ श्रद्धाळू, कोमल मनाच्या, धनवंत असूनही साधेपणाने वागणाऱ्या अशा त्या थोर साईभक्ताला जयसिंगरावांनी मनोमन वंदन केले. नाम्या संभूचे हात जोडले गेले होते आणि डोळे पाण्याने तरारून आले होते. त्यांच्या आयुष्यातील त्यांना आलेला हा एक अनोखा, अपूर्व मनाला दिलासा देणारा आणि कधीही विसरता न येणारा अनुभव होता.

श्री. दिनकरराव जयकर यांचे निधन

श्रीसाईबाबांचा वरदहस्त लाभलेले, द्वारकामाईतील धूनीसमोरील श्रीसाईबाबांची छबी, श्रीबाबांना पुढयात बसवून ती चितारणारे चित्रकार कै. श्री. शामराव जयकर यांचे चिरंजीव श्री. दिनकरराव यांचे, पारले मुक्कामी १४-२-८१ रोजी अकस्मात देहावसान झाले.

श्रीसाई मृतात्म्यास शांती देवो.

ग्रंथ अभिप्राय—

श्री साईगीत दरबार

[संपादक/प्रकाशक : श्री. विजय द. हजारे एम. ए. द्वारा कृपाशु प्रकाशन, सी/६ गुंफादर्शन फर्स्ट कार्टर रोड बोरीवली पूर्व मुंबई ६६ पृष्ठे ११२ किंमत ५ रु.]

'श्री साईलीला' मासिकाच्या अठेचाळीस कवी/कवियत्रींनी आपल्या भावफुलांनी सजविलेला अनुपम साईगीत संग्रह ! एकाच मासिकात लिहिणाऱ्या आणि विविध व्यवसायी, आबालवृद्धांनी आपापल्या फोटो परिचयासह हजेरी लावलेला असा मराठी भाषेतीलच नव्हे तर जगातल्या सर्वच भाषेतला 'पहिलाच' प्रतिनिधिक संग्रह ! 'साईगीत दरबार'चे संपादन श्री. विजय हजारेनी तर संयोजन लोणावळ्याच्या डॉ. इंदूताई नाईक आणि डॉ. सौ. सुमती खानविलकर यांनी अतिशय उत्कृष्ट रितीने केले आहे. काव्यसंग्रहास डॉ. परचुरे, श्री. सदानंद चेंदवणकर, श्री. द. चिं. पाठक, यांचे सुयोग्य मार्गदर्शन, शिर्डीसंस्थानचे कोर्ट रिसिव्हर श्री. काकरेसाहेब यांची अभ्यासपूर्ण प्रस्तावना तसेच डॉ. आण्णासाहेब गव्हाणकरांचे आशिर्वाद लाभले आहेत हे विशेष. साईगीत संग्रहाला साजेसे बाबांचे शिर्डी-दरबारातील फोटोचे नयनरम्य मुखपृष्ठ असून छपाई मुद्रण अत्यंत सुबक आणि सुंदर आहे. 'साईपंथी लेखक-कवींनी आपल्या आंतरीक भावभक्तीनी फुलविलेली लबाग' असंच त्याचं यथार्थ वर्णन करता येईल. हा सर्वोत्कृष्ट आणि पहिल्या तीचा प्रातिनिधिक साईगीत संग्रह 'श्री साईलीले'च्या साठाव्या वर्षी प्रकाशित करून तो श्रीसाईपादानंद-प. पूज्य राधाकृष्ण स्वामीजीना त्यांच्या प्रथम पुण्यतिथी-निमित्त अर्पण करण्यात प्रकाशक श्री. विजय हजारेनी चांगलेच औचित्य साधले आहे. प्रत्येक भक्ताने वाचावा आणि 'साईदरबार'चा सुगंध घ्यावा असा हा सर्वांगीण अनुपम प्रातिनिधिक साईगीत संग्रह सर्वसंग्राह्य असून तो 'साईसाहित्यातच नव्हे तर आध्यात्मिक साहित्यात मानाचे स्थान पटकावेल हे निःसंशय !

—साईनंद

लेखांक दुसरा पुढील अंकी

श्रीसाईलीले मधून भक्तांसाठी सुरू करण्यात आलेल्या नव्या माहितीपूर्ण लेखमालेचा दुसरा हप्ता श्रीसाईलीला जून १९८१ अंकात प्रसिद्ध केला जाईल काही तांत्रिक अडचणीमुळे तो या अंकात देता आला नाही.

संपादक

: श्रीसाईगीतसुधा :

[कवी : श्री. दा. र. दळवी, सुप्रकाश प्रकाशन, ५/७८ बी. पी. टी. कॉलनी, रेनॉल्डस रोड, वडाळा, मुंबई ४०००३७, किंमत तीन रुपये पृष्ठे ५४]

श्रीसाईलीलेच्या शिरडी येथे भरलेल्या सातव्या लेखक-कवी संमेलनात, अध्यक्षांच्या हस्ते प्रकाशित झालेला वरील काव्यगीत संग्रह मनोवेधक असून भक्तिरसमय शब्दात गुंफल्यामुळे, तो सर्व साईभक्तांना आवडेल असा आहे. श्रीसाईबाबांच्या भावस्पर्शी जीवनचरित्राचे दर्शन घडविणारे अनेक प्रसंग कवीने काव्यमय गीताक्षांमध्ये शब्दबद्ध केले असून प्रासादिक रचनेमुळे ते वाचकांना पुन्हा पुन्हा वाचावेसे वाटतात. शिवाय गीते, अभंग श्लोक आणि साईनाथांची मनोहर आरती या पुस्तकात समाविष्ट आहे. श्रीसाईभक्ति ही ज्ञानयोगियांना सदैव मार्ग दाखविते. कर्मयोगियांना नित्य धैर्य देते तर भक्तयोगियांना कवळ ओढून मायेने रक्षण करते, हा श्रीबाबांविषयीचा भक्तिभाव समर्पकपणे बाबांच्या आरतीत कवीने व्यक्त केला आहे. सुंदर गेयपूर्ण प्रासादिक रचना व श्रीसाईनाथांविषयीचा भक्तिभाव यामुळे सारे काव्यलिखाण भक्तिरसाने ओथंबलेले वाटते.

'श्रीसाईलीला' मासिकाचे कार्यकारी संपादक, श्री. सदानंद चेंदवणकर यांची या पुस्तकाला लाभलेली प्रस्तावना म्हणजे दुग्धशर्करा योग होय. समर्पक भावपूर्ण शब्दात चार शब्द लिहून त्यांनी म्हटल्याप्रमाणे श्री. दा. र. दळवी यांचा आगळा असा हा काव्यगीतसंग्रह प्रत्येक भक्ताने संग्रही ठेवावा असाच आहे. श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडीचे न्यायालयधारक माननीय श्री. क. हि. काकरे, माजी न्यायालयधारक श्री. पाठक, ज्येष्ठ आणि श्रेष्ठ साईभक्त डॉ. गो. म. दाभोलकर, प. पू. श्री. विश्वनाथबाबा पिंगुळकर यांचे या पुस्तकाला आशीर्वाद लाभले आहेत.

पुस्तकावरील श्रीसाईनाथांचे तीनरंगी मुखपृष्ठ, वाचकांचे चटकन लक्ष वेधून घेते. बॉम्बे नॅशनल प्रिंटर्स, प्रा. लि. वडाळा, मुं. यांनी या पुस्तकाची केलेली सुबक छपाई मनास समाधान देते. श्री. दा. र. दळवी यांनी श्रद्धामय भावनेने लिहिलेल्या भक्तिप्रधान काव्यगीत संग्रहाचे सर्व रसिकभक्त स्वागत करतील यात शंका नाही.

—साईनंद

शिरडी-वृत्त माहे मार्च सन १९८१

या महिन्यात शिरडीस श्रीसाईबाबांचे दर्शनाकरिता साईभक्त मंडळी नेहमीप्रमाणे आली होती. काही कलाकारांनी श्रींच्या पुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे:-

कीर्तन :- १) संस्थान गवई श्री. ग. वि. जोशी शास्त्री यांची कीर्तने नेहमीप्रमाणे झाली.

२) ह. भ. प. भिकाजी कि. हिंगोले, भजनी निरुपण झाले.

प्रवचन :- ह. भ. प. लक्ष्मणबुवा वाकचौरे शिर्डी यांचे प्रवचन झाले.

भजन, गायन :- १) श्री. अशोक श. म्हात्रे, मुं. २) श्री. सगुण त्र्यं. कांवळे **वादन वगैरे** मुं. ३) श्री. गजानन साळुंके, मुं. ४) श्री. अशोक रा. साळुंके, मुं. सर्वश्री ५) राजेंद्र ना. भोसले, मुं. ६) अनंत च. शिंदे, मुं. ७) मा. पिंपळवाडी समस्त भजनी मंडळ, ८) नंदलालजी शर्मा, बदलापूर ९) आत्माराम शर्मा, ठाणे १०) नंदकुमार म. कोरे, राजगुरुनगर ११) सौ. दीपाली शिर्के, मुं. १२) कृष्णराव गायकर, मुं. १३) प्रकाश मु. वेदक, मुं. १४) श्रीमती विजया नातू, मुं. १५) श्रीमती जयश्री बेलसरे, मुं. १६) कु. मीनू पुरुषोत्तम मुं. १७) साहेबराव दा. पवार, सांगली १८) भिकन व. पवार, सांगली १९) स्वामी व्यंकटरमणाजी आंध्र प्रदेश २०) श्रीमती रुक्मिणी, आं. प्र. २१) सौ. कौशल्याबाई चोपडा, शिरडी २२) गोपाळ बा. कांबळे, मुं. २३) बाळकृष्ण रा. पारकर, मुं. २४) वसंतराव दा. पवार, शिरडी २५) गुलाम मुस्तफाखान मुं. २६) दत्तात्रय ल. कशाळकर, बुलढाणा २७) रतनलाल शर्मा, नागपूर.

रंगपंचमी:-सालाबादप्रमाणे श्रींच्या रथाची मिरवणूक. रंगपंचमीचे दिवशी सायंकाळी ५ वा. गावातून फिरून आल्यावर ६-४५ ला धूपारती झाली.

सत्कार समारंभ:-श्रीसाईबाबा संस्थानमधे ज्या कर्मचाऱ्यांची नोकरी २५ वर्षे झाली अशा कर्मचाऱ्यांचा सत्कार संस्थान कर्मचाऱ्यांतर्फे दि. २२-३-८१ रोजी करण्यात आला. कर्मचाऱ्यांतर्फे या सेवकांना १ ताट, २ वाट्या, १ लोटा व १ फुलपात्र भेट देण्यात आले. संस्थानतर्फे हार श्रीफळ देऊन सत्कार करण्यात आला. त्याचवेळी संस्थानसेवेमधे प्रवेश झाल्याबद्दल श्री. डी. सी. पाटील संस्थान मुख्य अभियंता यांचाही सत्कार करण्यात आला. संस्थान समारंभास मा. रिसीव्हर श्री. क. हि. काकरेसाहेब, शासकीय अधिक्षक श्री. द. चिं. पाठकसाहेब, उच्च न्यायालय जज्ज मा. श्री. एन. के. पारेखसाहेब, माजी रिसीव्हर श्री. का. सी. पाठक साहेब, आर्किटेक्टस व इतर सन्माननीय मंडळी उपस्थित होती.

हवापाणी :-शिरडी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाही.